

ONDUBBELZINNIG KIEZEN VOOR ERKENNING

**HISTORISCH GEWELD EN MISBRUIK IN JEUGD- EN
ONDERWIJSINSTELLINGEN IN VLAANDEREN**

ANALYSE, DUIDING EN BELEIDSAANBEVELINGEN

EINDRAPPORT EXPERTEN-PANEL

9 december 2013

Inhoudstafel

Voorwoord

door minister Vandeuren

Inleiding

Hoofdstuk I Aanleiding en contextduiding

1. De recente media-aandacht rond historisch geweld en misbruik in katholieke jeugd- en onderwijsinstellingen
 - 1.1 Slachtoffers getuigen over fysiek en psychisch geweld in het verleden
 - 1.2 Reacties van een aantal experts, betrokken organisaties en koepelverenigingen
 - 1.3 Slachtoffers komen op verhaal bij 1712
2. De politieke aanpak van (historisch) geweld en misbruik
 - 2.1 Samenstelling experten-panel historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen
 - 2.2 Opstart structureel overleg met belangenverenigingen van slachtoffers
 - 2.3 Actuele beleidscontext
 - 2.4 Opdracht en mandaat experten-panel historisch geweld en misbruik
 - 2.5 Gevolgde werkwijze

Hoofdstuk II De feiten

Inleiding

1. Registratie en analyse van de meldingen historisch geweld en misbruik bij 1712
 - 1.1 Aanpak
 - 1.2 Resultaten
 - 1.2.1 Aantal meldingen
 - 1.2.2 Leeftijd gemelde slachtoffers
 - 1.2.3 Aard gemelde problematiek
 - 1.2.4 Betrokken beroepsgroepen en instanties
 - 1.2.4 Periode waarin het geweld / misbruik plaatsvond
 - 1.2.5 Gevolggeving door 1712
 - 1.2.6 Verwachtingen bij de slachtoffers
2. Bevindingen m.b.t. historisch geweld op minderjarigen uit andere rapporten en onderzoeken
 - 2.1 Beschikbare gegevens m.b.t. historisch seksueel misbruik van minderjarigen in een pastorale relatie in Vlaanderen
 - 2.1.1 Rapport Commissie Adriaenssens (september 2010)
 - 2.1.2. Rapport eerste werkingsjaar opvangpunten binnen de Kerk van de Interdiocesane Commissie voor de bescherming van kinderen en jongeren (mei 2013)

- 2.2 Nederlands onderzoek m.b.t. historisch geweld op minderjarigen
 - 2.2.1 Resultaten Commissie-Samson (onderzoek seksueel misbruik in de jeugdzorg in 2012)
 - 2.2.2 Resultaten Commissie-Deetman (onderzoek seksueel misbruik en fysiek en psychisch geweld in de Rooms-Katholieke Kerk in 2011)
- 2.3 Andere relevante buitenlandse onderzoeksbevindingen inzake historisch fysiek en psychisch geweld op minderjarigen

Hoofdstuk III Tussentijdse overwegingen

Inleiding

- 1. Afbakening periode en definitie van (historisch) geweld en misbruik
 - 1.1 Tijdsafbakening
 - 1.2 Definitie en scope van (historisch) geweld en misbruik
 - 1.2.1 Definitie en scope van historisch geweld en misbruik
 - 1.2.2 Definitie van actueel geweld op kinderen in een gezagsrelatie of niet-familiale afhankelijkheidsrelatie
 - 1.3 Definitie van diverse geweldvormen
- 2. Aandacht voor diverse perspectieven op historisch geweld en misbruik
 - 2.1 Historische context van de problematiek
 - 2.2 Focus op het onrecht dat is aangedaan
- 3. Vertrekken vanuit realistische (haalbare) doelstellingen
- 4. Lessen trekken uit de bevindingen en ervaringen van commissies in ons land en in ons omringende landen
 - 4.1 Geweld op kinderen is een historisch én actueel probleem
 - 4.2 Geweld op kinderen deed en doet zich voor in alle contexten
 - 4.3 Historisch geweld en misbruik zijn moeilijk in kaart te brengen
 - 4.4 Verantwoordelijkheid vatten in de context van historisch geweld en misbruik is geen evidente aangelegenheid
 - 4.5 Ervaringen met onderzoeks- en waarheidscommissies in binnen- en buitenland

Hoofdstuk IV Beleidsaanbevelingen

Inleiding

- 1. Aanbevelingen in het kader van de aanpak van historisch geweld op kinderen en jongeren
- 2. Aanbevelingen in het kader van de aanpak van actueel geweld op kinderen en jongeren in een afhankelijkheidsrelatie

Voorwoord

Geconfronteerd met de vele signalen en meldingen bij de hulplijn 1712 van geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in het verleden, besliste ik in mei 2013 tot de installatie van het experten-panel “historisch misbruik”.

Een multidisciplinair samengesteld panel kreeg als opdracht na te gaan welke aanpak maximaal bijdraagt tot de erkenning en verwerking van het leed dat slachtoffers van historisch misbruik hebben ervaren en hoe vandaag en in de toekomst dergelijke situaties kunnen vermeden worden.

Het experten-panel rondde haar werkzaamheden begin december af met voorliggend rapport, waarin prioritair aandacht wordt gevraagd voor de ondersteuning van slachtoffers van actueel en historisch geweld en misbruik. Dit impliceert het verder inzetten op reeds eerder genomen beleidsmaatregelen maar ook nieuwe (beleids)acties waarin erkenning, heling en herstel van slachtoffers en hun naasten centraal staan.

Ik ben ervan overtuigd dat dit rapport een zinvolle bijdrage kan leveren voor het maatschappelijk debat rond een passende en accurate beleidsdomein-overschrijdende aanpak van historisch en actueel misbruik en geweld in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen.

Ik dank alle leden van het experten-panel voor hun waardevolle bijdrage.

Jo Vandeurzen
Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

INLEIDING

Dit rapport is opgebouwd uit vier delen.

Hoofdstuk 1 schetst de context en de aanleiding van dit rapport en gaat uitvoerig in op het actuele beleidskader waarin de problematiek van “historisch misbruik” zich aandient.

Hoofdstuk 2 reikt een analyse aan van de getuigenissen die bij 1712 werden gemeld m.b.t. fysiek, psychisch en seksueel geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in het verleden. Dit hoofdstuk bevat ook cijfermateriaal en relevante achtergrondinformatie uit andere rapporten en onderzoeken in binnen- en buitenland, die inspirerend waren voor het formuleren van beleidsaanbevelingen door het experten-panel.

De analyse van de geregistreerde getuigenissen bij 1712 noopten tot het formuleren van een aantal overwegingen, die aan bod komen in hoofdstuk 3. Het betreft vragen m.b.t. de context, de definitie en de verschillende vormen van (historisch) geweld en misbruik en m.b.t. de strafwaardigheid van geweld tegen minderjarigen. Het antwoord op deze vragen bepaalde in belangrijke mate de focus van de beleidsaanbevelingen.

Op basis van de in geformuleerde tussentijdse overwegingen kwam het experten-panel tot een palet van unaniem gedragen beleidsaanbevelingen in het kader van de aanpak van historisch en actueel geweld op kinderen en jongeren. Deze beleidsaanbevelingen worden besproken in hoofdstuk 4.

Met de aanbevelingen in het kader van historisch geweld reikt het experten-panel een basiskader aan om, vanuit een emancipatorische benadering van slachtoffers, een afgestemd optreden van de overheid, de voorzieningen in kwestie, de wetenschap en de betrokken sectorale verantwoordelijken vorm te geven. Deze beleidsaanbevelingen vragen nog een nadere operationele uitwerking.

In het kader van actueel geweld op minderjarigen werden beleidsaanbevelingen geformuleerd die verder richting geven aan de reeds ondernomen beleidsacties.

HOOFDSTUK I AANLEIDING EN CONTEXTDUIDING

1. De recente media-aandacht rond historisch geweld en misbruik in (katholieke) jeugd- en onderwijsinstellingen

1.1 *Slachtoffers getuigen over fysiek en psychisch geweld in het verleden*

In het weekend van 27 april 2013 getuigden verschillende slachtoffers in de krant De Standaard over extreem fysiek en psychisch geweld dat zich tussen de jaren vijftig en tachtig in katholieke jeugd- en onderwijsinstellingen heeft voorgedaan.

Eén van die getuigenissen kwam van Lily, een 52-jarige vrouw die de lijfstraffen en vernederingen beschreef die ze als kind onderging door nonnen in het begeleidingstehuis “Jeugdooise”. Lily werd ook seksueel misbruikt. Drie andere slachtoffers getuigden van extreem geweld in respectievelijk een internaat, een vakantiekolonie en een “verbeteringsgesticht”.

De artikelenreeks van de Standaard onder de titel “Straffen en slaan in Gods naam” bracht een golf van reacties teweeg op radio en televisie en in de geschreven pers. Zo kreeg de mailbox van het programma “Houtekiet” op Radio 1 heel wat verhalen binnen. Voorts berichtten de TV journaals over meerdere slachtoffers die in de jaren 1960 tot 1985 in Jeugdooise verbleven. In deze context werd er onder meer op gewezen dat de feiten daar al sinds de jaren tachtig bekend waren. Een werkgroep Bijzondere Jeugdzorg maakte toen een lijvig rapport over de wantoestanden in de instelling, wat resulteerde in het ontslag van de toenmalige directie en een korte, scherpe media-aandacht voor het gebeuren. Vanuit politieke hoek reageerde de toenmalige Vlaamse welzijnsminister Rika Steyaert door te wijzen op het belang van degelijke inspectie in residentiële voorzieningen.

In alle getuigenissen overheerst het aanvoelen dat veel slachtoffers in diverse contexten in de kou zijn blijven staan en dat de betrokken overheden nog onvoldoende verantwoording hebben afgelegd tegenover de vele signalen van de voorbije jaren rond geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in het verleden.

1.2 *Reacties van een aantal experts, betrokken organisaties en koepelverenigingen*

Peter Adriaenssens reageerde in “Reyers Laat” en in de geschreven pers met de oproep om, naar Nederlands voorbeeld, fysiek en psychisch geweld in katholieke instellingen in het verleden in kaart te brengen via wetenschappelijk onderzoek en via getuigenissen.

Hij verwees in dit kader naar de werkzaamheden van de Commissie-Deetman in Nederland¹, die na een grootschalig onderzoek rond seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-

¹ De Commissie-Deetman deed in 2011 wetenschappelijk onderzoek naar de omvang en aard van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland tussen 1945 en nu. Zij baseerde zich daarbij op empirische gegevens uit de 1800 meldingen die ze zelf ontving en op een grootschalig surveyonderzoek onder de Nederlandse bevolking (bij veertigjarigen en ouder). Voor inzicht in de omstandigheden en de bestuurlijke verantwoordelijkheid deed de Onderzoekscommissie archiefonderzoek bij zeven bisdommen en zestien congregaties en ordes. De commissie publiceerde haar eindrapport in december 2011. In 2012 werd een vervolgonderzoek opgezet rond fysiek en

Katholieke Kerk een vervolgonderzoek instelde rond fysiek en psychisch geweld in katholieke instellingen.

Mieke Van Hecke, topvrouw van het katholiek onderwijs, stelde :

“Onderzoek geeft slachtoffers erkenning en de boodschap dat zoiets nooit meer mag gebeuren. We weten dat er vroeger seksueel grensoverschrijdend gedrag was, maar ook andere vormen van misbruik. Mieke Van Hecke wees er ook op dat het belangrijk is, zonder goed te praten wat er is gebeurd, alles in het juiste perspectief te plaatsen (hoe ver stonden de kinderrechten? wat waren de omstandigheden?) én niet te vergeten dat ook veel kinderen vroeger in een warme omgeving zijn opgevangen.

Peter Adriaenssens riep slachtoffers, die zich na al die jaren nog steeds niet gehoord weten, op hun verhaal te doen bij 1712, dé hulplijn voor de burger voor alle vormen van geweld, misbruik en kindermishandeling.

Ook Frank Cuyt, directeur van het Vlaams Welzijnsverbond sloot zich hierbij aan:

“De oproep die moet blijven hangen na de berichtgeving in de pers is: praat erover, zoek lotgenoten, zet de stap naar de hulpverlening, eventueel via het telefoonnummer 1712. Slachtoffers moeten erkend worden en de mogelijkheid krijgen hun verleden te verwerken. Wetenschappelijk onderzoek kan hiertoe een basis leggen en moet ons daarbij in staat stellen hieruit lessen te trekken naar de toekomst over wat fundamenteel zijn voor goede (residentiële) hulpverlening” (officieel bericht website Vlaams Welzijnsverbond).

De eensgezindheid met deze piste klinkt ook door bij kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen die in De Standaard (03/05/2013) pleitte voor een bredere scope van onderzoek en in dit kader verwees naar de werkzaamheden van de commissie-Samson in Nederland²:

“Het is belangrijk om niet enkel te focussen op vormen van geweld en misbruik in katholieke instellingen. Alle organiserende instanties van de jeugdzorg in Vlaanderen moeten deel uitmaken van het onderzoek”. Voorts acht hij het belangrijk om niet enkel de ‘duistere periode’ van de jaren vijftig tot zeventig te belichten: “Er zijn geen indicaties dat er vandaag minder of meer geweld is in instellingen dan pakweg vijftig jaar geleden”. Hij verwees daarbij naar een opvallende vaststelling van de Commissie-Samson in Nederland dat het risico van seksueel misbruik inherent is aan de residentiële jeugdzorg”.

Professor- Emeritus W. Hellinckx nuanceert dan weer het belang van wetenschappelijk onderzoek m.b.t. “historisch misbruik” (29/04 DS) :

“Ik denk vooral dat we die kennis al hebben. We hebben rapporten daarover. Laat ons de mensen die nu nog lijden, helpen om hun weg te vinden naar de centra voor geestelijke gezondheidszorg, naar centra tegen kindermishandeling. Het lijkt me wat hypocriet om nu een commissie van wetenschappers samen te roepen die eens de geschiedenis gaan

psychisch geweld tegen minderjarige vrouwen in de RKK, wat in december 2012 resulteerde in een tweede eindrapport.

² De Commissie-Samson deed onderzoek naar de aard, omvang en gevolgen van seksueel misbruik van kinderen die van 1945 tot 2010 onder verantwoordelijkheid van de overheid in jeugdzorg-instellingen of pleeggezinnen waren geplaatst. De commissie werd in juli 2010 ingesteld door de Ministers voor Jeugd en Gezin en van Justitie. De Commissie onderzocht ook de rol van de overheid en slachtoffers konden via een website melden en aangeven of ze met de commissie wilden praten. In totaal kreeg de commissie ruim 800 meldingen. In oktober 2012 publiceerde de commissie zijn eindrapport: 'Omringd door zorg, toch niet veilig'.

herschrijven. Ik vergoelijk niets, maar ik pleit er wel voor om alles in zijn historische context te zien. Laat ons de feiten uit het verleden niet beoordelen met onze huidige visie... "
Verder verwijst hij naar de toenmalige pedagogische context:

"Mijn medeleven met personen die fysiek of emotioneel mishandeld werden in de tehuizen, is groot. Het gebeurde toen trouwens niet alleen in tehuizen, maar ook in pleeggezinnen en gewone gezinnen. Vergeet niet dat we in de jaren zestig en ook begin jaren zeventig anders dachten over opvoeding. De pedagogische tik werd nauwelijks ter discussie gesteld. Opvoeden werd vaak hardhandig en autoritair gedaan. En niet al onderhandelend. Nu weten we hoe fout dat was. Toen was dat normaal." (website KU Leuven)

Tenslotte vermelden we nog de publiek geuite excuses en de verontwaardiging over het leed van de slachtoffers door de raad van bestuur en de directie van vzw Sporen (de voorziening van onder meer de vroegere Jeugdooise) :

"We excuseren ons bij de slachtoffers die vandaag hun verhaal gedaan hebben en nog steeds op erkenning wachten... We willen graag met slachtoffers in gesprek gaan, met een neutrale derde partij erbij, om in alle openheid en in het belang van en met respect voor de slachtoffers, tegemoet te komen aan hun noden. Wij willen ingaan op hun vragen en noden en zetten de volgende dagen onze beste mensen en know how in om ons aanbod naar hen zo gepast mogelijk te maken."

1.3 Slachtoffers komen op verhaal bij 1712

Aan de oproep van Peter Adriaenssens werd gehoor gegeven. 1712 kreeg na de berichtgeving verschillende getuigenissen van slachtoffers van fysiek, psychisch en seksueel geweld en misbruik in (katholieke) jeugdinstituten in het verleden.

Waar 1712 gewoonlijk zo'n 200 à 300 oproepen per maand krijgt is in de periode eind april – eind mei 2013 sprake van bijna een verdubbeling van de oproepen. Die stijging is zo goed als volledig toe te schrijven aan de getuigenissen in de krant.

De 1712-medewerkers stellen bijzonder onder de indruk te zijn van de vele harde verhalen van volwassenen, die voor het eerst spreken over het extreem geweld dat zij als kind hebben ervaren.

2. De politieke aanpak van (historisch) geweld en misbruik

Geconfronteerd met de vele signalen en oproepen in de pers, evenals de vraag van sommige politici om een parlementaire onderzoekscommissie op te richten, besliste minister Vandeuren in mei 2013 tot de installatie van een experten-panel "historisch geweld en misbruik". Voorts initieerde minister Vandeuren, op verzoek van een aantal slachtoffers, structureel overleg met belangenverenigingen van slachtoffers. We lichten beide initiatieven in dit luik kort toe.

Deze beide initiatieven situeren zich in een actuele beleidscontext waarin al heel wat acties worden ondernomen in het kader van de preventie, detectie, aanpak en melding van geweld, misbruik en kindermishandeling. We gaan verder in dit hoofdstuk ook daarop in.

2.1 Samenstelling experten-panel historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen

Minister Vandeuren richtte eind mei 2013 een experten-panel “historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen” op, bestaande uit volgende leden :

- Prof. Dr. Peter Adriaenssens – Kinder- en jeugdpsychiater, KUL
- Prof. Dr. Ivo Aertsen – Instituut voor Criminologie, KUL
- Bruno Vanobbergen – Kinderrechtencommissaris
- Ludo Serrien – Directeur Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
- An Schillemans – Vertrouwensarts Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, Gent
- Elke Geraerts – Psychologe Faculteit der Sociale Wetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam
- Prof. Dr. Freddy Mortier – Vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen, Universiteit Gent
- Luc Van Lerberghe – Advocaat-generaal Hof van Beroep, Antwerpen

De voorzitters van de Commissies Samson en Deetman (Nederland) werden gecontacteerd maar waren verhinderd om deel te nemen aan de werkzaamheden van het experten-panel.

2.2 Opstart structureel overleg met belangenverenigingen van slachtoffers

Het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin organiseerde in juni en september 2013, op hun verzoek, een overleg met een aantal belangenverenigingen van slachtoffers. Bedoeling is om dit overleg een structureel karakter te geven.

Tijdens het overleg in september 2013 werd een eerste ontwerp van beleidsaanbevelingen van het experten-panel getoetst aan de bevindingen van deze organisaties.

2.3 Actuele beleidscontext

De werkzaamheden van het experten-panel en het structureel overleg met slachtoffer-organisaties kondigen zich aan in een beleidscontext waarin zowel door de gemeenschappen als op federaal niveau heel wat initiatieven worden genomen m.b.t. de preventie en aanpak van kindermishandeling. Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap zijn er naast beleidsdomein-specifieke acties ook engagementen en realisaties die kaderen in een doelgerichte samenwerking over beleidsdomeinen heen én over de bevoegdheidsverdeling tussen gemeenschappen en de federale overheid heen.

Hierna wordt ingegaan op elk van deze initiatieven, met respect voor de historische chronologie en met oog voor het synchrone karakter van sommige actielijnen.

Daarbij kan in eerste instantie verwezen worden naar het **protocol kindermishandeling** dat op 30 maart 2010 ondertekend werd door de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en door de minister van Justitie. Drie actielijnen staan centraal in dit protocol.

Ten eerste bevat het protocol kindermishandeling een *stappenplan* dat geldt als gedragslijn voor kwaliteitsvolle zorg in de aanpak van kindermishandeling. Het is de procedurele kapstok die het handelen van zowel hulpverleners, als van politie en justitie richting geeft als ze geconfronteerd worden met kindermishandeling. Bij het opstellen ervan waren Welzijn, Justitie en Binnenlandse Zaken de evidente partners.

Ten tweede stelt het protocol kindermishandeling dat er duidelijke afspraken moeten komen tussen de verschillende actoren over de plaats, de ruimte, de mogelijkheid en de modaliteiten van dossier-gebonden overleg. In dit verband kan verwezen worden naar het *protocol van Moed*, een pilootproject dat liep in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen met het oog op het maken van eenduidige afspraken tussen welzijn, politie en justitie over dossier-gebonden overleg. Dit pilootproject werd wetenschappelijk opgevolgd en geëvalueerd. De resultaten van dit onderzoek worden eind februari 2013 voorgesteld aan het brede publiek. Dit zal gebeuren, samen met de eerste bevindingen van CO3, een ander nog lopend pilootproject in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Bedoeling is te leren uit deze ervaringen en na te gaan hoe de bevindingen in de toekomst kunnen geëxtrapoleerd worden naar de andere gerechtelijke arrondissementen in Vlaanderen.

Ten derde werd, in uitvoering van het protocol kindermishandeling, het **Vlaams Forum Kindermishandeling** opgericht. Dit gebeurde via een samenwerkingsakkoord dat in januari 2011 werd afgesloten tussen de minister van Welzijn en de minister van Justitie. Het Vlaams Forum Kindermishandeling werd opgericht met als doel :

- het op beleidsniveau bespreken van structurele problemen in de aanpak van kindermishandeling;
- het actief zoeken naar oplossingen en het formuleren van aanbevelingen aan de bevoegde Vlaamse en federale overheden;
- het opvolgen /monitoren van het protocol kindermishandeling via vorming en sensibilisering

Het Vlaams Forum Kindermishandeling (VFK) bestaat uit actoren van welzijn, politie en justitie. Sinds september 2012 werd het VFK uitgebreid met actoren vanuit sport, onderwijs en jeugd. Het VFK werkte recent aan een actualisering van zowel het protocol als het stappenplan kindermishandeling. Het resultaat daarvan zal binnenkort ter ondertekening voorgelegd worden aan de Vlaamse minister van Welzijn en de Federale ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken.

Het Protocol Kindermishandeling situeert zich op het niveau van samenwerking tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Federale overheid.

Op federaal niveau ging de Kamer van volksvertegenwoordigers op 28 oktober 2010 over tot de **oprichting van de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk**. De werkzaamheden van deze commissie, hierna Bijzondere Kamercommissie genoemd, resulteerden eind maart 2011 in een lijvig rapport (van bijna 500 bladzijden), met zo'n 70 aanbevelingen dat op 30 april 2011 eenparig werd goedgekeurd. De Kamer nam met een grote meerderheid een motie tot goedkeuring van deze aanbevelingen aan.

Op voorstel van de Conferentie van Voorzitters is de Kamer van volksvertegenwoordigers binnen haar assemblee overgegaan tot de oprichting van een **opvolgingscommissie** betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk. De opvolgingscommissie wijdde in 2011 en 2013 verschillende vergaderingen aan een reeks gedachtewisselingen over de follow up van de aanbevelingen en nodigde in dit verband volgende sprekers uit: Child Focus (18 mei 2011), de minister van Justitie (25 mei 2011 en 29 mei 2013), de minister van Binnenlandse Zaken (1 juni 2011 en 17 juli 2013), de minister van Sociale Zaken, Volksgezondheid, belast met Maatschappelijke Integratie (15 juni 2011 en 16 oktober 2013) en het Wetenschappelijk Comité van het Centrum voor Arbitrage inzake Seksueel misbruik (3 juli 2013).

In de verslaggeving m.b.t. de follow-up over de aanbevelingen wordt uitgegaan van volgend schema met clusters van aanbevelingen :

- aanbevelingen in het kader van de oprichting van een centraal meldpunt voor de burger (aanbevelingen 33, 34 en 67);
- aanbevelingen aan de Kerk;
- aanbevelingen in verband met justitie (aanbevelingen 17, 21 tot 31, 38 tot 41, 45 tot 50, 53, 54, 58, 60 en 62)
 - o aanpassing van de strafrechtelijke kwalificaties aan de nieuwe technologieën
 - o tenuitvoerlegging van de bestaande wetgeving, met inbegrip van het Penitentiair Onderzoeks- en Klinisch Observatiecentrum
 - o prioriteit verlenen aan de bestrijding van seksueel misbruik en feiten van pedofilie in een gezagsrelatie
 - o betere cijfers en statistieken
 - o beter wetenschappelijk onderzoek
 - o de ViCLAS-databank
 - o de Nationale Algemene Databank
 - o onderlinge verbinding van de strafregisters
 - o gebruik van de set "seksuele agressie"
 - o feedback voor de speurders
 - o specialisatie van de magistraten
 - o seponering
 - o hervatting van de interministeriële conferentie
 - o een betere opvang van de slachtoffers (werking justitiehuisen)
 - o steun aan bemiddeling in strafzaken
 - o een objectivering van de schade
 - o een betere informatie-uitwisseling
 - o een pre-therapie in de gevangenis
 - o de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank
- aanbevelingen die onder Binnenlandse Zaken ressorteren (aanbevelingen 8,9,14, 22, 23,27,30,42,44,49 en 54)
 - o een verbetering van de verklaring van benadeelde persoon
 - o veralgemening van de audiovisuele opname van minderjarigen
 - o een prioriteit voor het strafrechtelijk beleid
 - o een verbetering van ViCLAS
 - o een verbetering aan de Algemene Nationale Gegevensbank
 - o feedback voor de onderzoekers
 - o geen sepot door de politiediensten
 - o een betere specialisatie van de politiediensten
 - o beter overleg
- aanbevelingen in verband met Volksgezondheid (aanbevelingen 60,61 en 64)
 - o meer diepgaande behandeling tijdens de hechtenis
 - o betere samenwerking met de gewestelijke centra
 - o eigen middelen voor geestelijke gezondheidszorg
 - o chemische castratie
 - o voorlopige maatregelen door de Orde van Geneesheren

Naast de bovengenoemde aanbevelingen zijn ook volgende aanbevelingen van het eindrapport van de bijzondere Kamercommissie relevant voor het beleid op Gemeenschapsniveau :

- de nood aan afstemming en coördinatie van de slachtofferzorg;
- het belang van opleiding van hulpverleners m.b.t. de reikwijdte van het beroepsgeheim;
- alle organisaties in de gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, de sport, de jeugdzorg en het welzijnswerk dienen te beschikken over een stappenplan waarin wordt vooropgesteld hoe omgegaan wordt met signalen en gevallen van seksueel misbruik (belang van een meldcode);

- het kunnen voorleggen van een getuigschrift goed zedelijk gedrag model 2 in organisaties die werkzaam zijn met kinderen en jongeren.

In opvolging en uitvoering van de aanbevelingen van de Bijzondere Kamercommissie werd het beleid op federaal niveau grondig gewijzigd. In dit kader werden onder meer volgende actielijnen uitgewerkt :

- de **uitbreiding van het spreekrecht voor houders van het beroepsgeheim** (art. 458 bis Strafwetboek)
- een wetsontwerp van minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid Onkelinx, waarin een **spoedeisende schorsingsprocedure** wordt ingevoerd voor alle gezondheidswerkers in geval van een ernstig vermoeden dat de fysieke integriteit van patiënten gevaar loopt. De ministerraad keurde recent (op 21/10/2013) dit voorontwerp van wet goed. Het belang van een dergelijke procedure wordt onderstreept en gekaderd in de aanbevelingen van de parlementaire commissie 'seksueel misbruik'. Zoals de commissie het vroeg, geeft deze nieuwe maatregel medische instanties de wettelijke en reglementaire middelen waardoor ze voorlopige maatregelen kunnen nemen tegen artsen die seksueel getinte inbreuken hebben gepleegd.

In het kader van haar opdracht van monitoring van het beleid m.b.t. kindermishandeling maakte het **Vlaams Forum Kindermishandeling** een opvolgingstabel van alle voorstellen en aanbevelingen inzake kindermishandeling op Vlaams, federaal, Europees en Internationaal niveau. Deze tabel diende mede als basis voor de toelichting van de minister van Justitie voor wat betreft de follow-up van de aanbevelingen van de bijzondere Kamercommissie in verband met justitie.

Op Vlaams niveau werd het **Vlaams actieplan ter preventie en detectie van Kindermishandeling** in opvolging van het rapport van de Bijzondere Kamercommissie bijgestuurd en werkte de Vlaamse Regering volgende actielijnen uit (VR 2011 2909 MED.0458):

- de uitbouw van 1712, dé hulplijn voor de burger in het kader van misbruik, geweld en kindermishandeling;
- een informatie- en sensibiliseringscampagne rond kindermishandeling naar de brede bevolking;
- het opzetten van vorming voor professionals;
- de opmaak, ondertekening en opvolging van een engagementsverklaring ter bescherming van de seksuele integriteit van minderjarigen in het onderwijs, de sport, de jeugdsector, de jeugdhulp en de kinderopvang.

Hierna wordt kort ingegaan op deze drie actielijnen.

Op 12 maart 2012 ging **1712**, dé hulplijn voor de burger voor alle vormen van geweld, misbruik en kindermishandeling van start. De Vlaamse Regering koos voor één telefoonnummer voor Vlaanderen dat bereikbaar is voor alle vormen van geweld op zowel minderjarige als meerderjarige slachtoffers. Deze keuze sluit aan bij de aanbeveling van de Bijzondere Kamercommissie dat "de noodzaak van één centraal meldpunt" onbetwist is. In het eindrapport van de Bijzondere Kamercommissie staat als aanbeveling opgenomen dat Child Focus best optreedt als centraal meldpunt voor alle feiten van seksueel misbruik (aanbeveling 33 en 34). De Vlaamse Regering koos ervoor om dit binnen de hulpverlening een plaats te geven, gezien het belang van een zo kort mogelijke band met die hulpverlening.

1712 integreert de bestaande meldpunten, aanspreekpunten, onthaalwerkingen van de vertrouwenscentra kindermishandeling en de centra algemeen welzijnswerk (slachtofferhulp, ouderenmis(be)handeling, partnergeweld, intra-familiaal geweld). De hulplijn is vlot bereikbaar voor de burger op het nummer 1712. Achter dit telefoonnummer zit een doorschakeling die de burger doorverbindt met het contactpunt van de provincie van waaruit hij belt. 1712 is te contacteren op werkdagen van 9 tot 17u. Er is voorzien in een permanentieregeling en personen die buiten de openingsuren bellen, krijgen de boodschap dat ze contact kunnen opnemen met teleonthaal op het gratis nummer 106.

Wat doet 1712?

- het beluistert het verhaal van het slachtoffer, de pleger, een betrokkene of derde en probeert de vraag samen met de beller helder te krijgen;
- het bekijkt samen met de beller de mogelijkheden om iets met die bezorgdheid of verontrusting te doen;
- het helpt om de juiste informatie te zoeken;
- het maakt de beller wegwijs in de wereld van justitie en hulpverlening en
- het kan de beller, indien gewenst of aangewezen, toeleiden tot gespecialiseerde hulpverlening in de buurt (een centrum algemeen welzijnswerk zijn, een vertrouwenscentrum kindermishandeling of een andere instantie) of doorverwijzen naar politie of justitie

Vanuit de vaststelling dat 1712 weinig kinderen en jongeren bereikt, werd een onderzoek opgezet om na te gaan hoe 1712 kindvriendelijker kan worden gemaakt. De resultaten van dit onderzoek, dat uitgevoerd wordt door Kind en Samenleving, zullen begin 2014 beschikbaar zijn.

Uiteraard is het opstarten van een hulplijn maar effectief als het brede publiek hiervan ook op de hoogte wordt gebracht. Daarbij aansluitend is vorming aangewezen voor hulp- en dienstverleners, jeugdwerkers, onderwijsmensen, trainers, enz. Voor beide elementen draagt bundeling van krachten bij tot efficiëntie en effectiviteit. Wat de **sensibilisering** van de brede bevolking betreft, werd in maart 2012 een publiekscampagne rond kindermishandeling opgezet. Wat vorming betreft, werd voor alle medewerkers in jeugdhulpvoorzieningen een **aanbod vorming en deskundigheidsbevordering in het omgaan met verontrustende situaties** uitgewerkt (2011-2014). Het opzet is ambitieus: alle professionelen in de jeugdhulp in Vlaanderen bereiken en hen ondersteunen in het adequaat en respectvol omgaan met situaties waarin de integriteit van minderjarigen bedreigd wordt. De vorming wil drie doelstellingen bereiken:

- het informeren en verdiepen van de kennis, inzichten en competenties van individuele hulpverleners, het middenkader en de directies;
- samenwerking stimuleren tussen voorzieningen en
- hulpverleners sensibiliseren voor het belang van het participatief omgaan met minderjarigen en ouders in de context van maatschappelijke noodzaak.

Tenslotte werd op 29 februari 2012 in het Vlaams Parlement overgegaan tot de ondertekening van een engagementsverklaring ter bescherming van de seksuele integriteit van minderjarigen in het onderwijs, de sport, de jeugdsector, de jeugdhulp en de kinderopvang. In uitvoering van de engagementsverklaringen werd aan Sensoa en Child Focus gevraagd om het Raamwerk Seksualiteit en Beleid te vertalen naar de betrokken beleidsdomeinen. Dit gebeurde in samenwerking met de Vlaamse overheid en organisaties op het terrein. Voor de jeugdhulp, de kinderopvang, de sport en het jeugdwerk bestaat inmiddels een op maat uitgewerkt Raamwerk. Dat voor onderwijs is in opbouw. Organisaties actief in de vernoemde beleidsdomeinen kunnen het Raamwerk gebruiken om hun beleid rond seksualiteit en lichamelijke integriteit te verfijnen of bij te sturen. Dat gebeurt

vanuit een samenhangende en integrale beleidsvisie, vertrekkend vanuit een breed kwaliteitsbeleid en een daarop geënt preventie- en reactiebeleid. Belangrijk daarbij is dat vertrokken wordt van een positieve visie op seksualiteit waarbij jongeren alle kansen krijgen om zich op hun eigen tempo seksueel te ontwikkelen. De digitale versie is te vinden op www.seksuelevorming.be.

In het kader van de monitoring van de engagementsverklaring organiseerden de drie betrokken ministers op 17 december 2012 een gezamenlijke studiedag voor het middenkader en directies van organisaties uit de betrokken beleidsdomeinen. Op de studiedag werd een stand van zaken geschetst en werd er duiding gegeven via casussen en *good practices*. Voorts ging aandacht uit naar praktijkgerichte procedures, zoals een handelingsprotocol in het omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Met deze actielijn wordt gevolg gegeven aan de aanbeveling van de bijzondere Kamercommissie tot het onderschrijven van het door Child Focus aangekondigde handvest (aanbeveling 67).

In het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werden ook nog onderstaande specifieke actielijnen opgezet.

- Sectorale acties in het kader van de implementatie van artikel 27 van het **decreet** betreffende de **rechtspositie** van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (7 mei 2004). Artikel 27 stelt dat geen enkele minderjarige in de jeugdhulp onderworpen mag worden aan een onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.
- Het invoeren van de verplichting voor erkende voorzieningen om in het kader van het kwaliteitsdecreet WVG te voorzien in een **procedure omgaan met grensoverschrijdend gedrag**, met inbegrip van een **meldplicht aan de erkennende overheid** en het werken aan een daarbij aansluitend handhavingsbeleid (work in progress). Hiermee wordt ingegaan op de aanbeveling van de bijzondere Kamercommissie om organisaties en beroepsbeoefenaars in welzijns- en gezondheidsvoorzieningen te laten werken met een 'meldcode'. De verplichting om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen, te detecteren, er gepast mee om te gaan, te melden aan de functioneel bevoegde administratie en daar een registratie van bij te houden, werd slechts zeer recent opgelegd aan de welzijns- en gezondheidssectoren. Dit vergde een aanpassing van de respectieve kwaliteitsregelgevingen. In sommige sectoren zoals de bijzondere jeugdzorg, de gezondheidszorg, de ouderenzorg en het algemeen welzijnswerk moet deze regelgeving nog in werking treden.
- De opvolging en evaluatie van **lokale samenwerkingsprojecten hulpverlening – politie en justitie** (cfr. protocol van moed, CO3, ...).
- De **uitbreiding van het mandaat van het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg en het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling** in het recent goedgekeurde decreet betreffende de integrale jeugdhulp.
- Het creëren van een **rechtsgrond voor de hulplijn 1712** in het mozaïekdecreet.
- Het ontwikkelen van **sensibiliseringscampagnes rond 1712** in het kader van partnergeweld en de verdere profilering van de hulplijn voor burger.
- Het formuleren van beleidsaanbevelingen door het **experimenteel projectteam m.b.t. misbruik van volwassenen in een gezagsrelatie**. Dit projectteam, aangestuurd door het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling van Leuven, kreeg het mandaat om dossiers van de regionale contactpunten 1712 m.b.t. actueel misbruik van volwassenen in een gezagsrelatie op een multidisciplinaire en intercollegiale basis :

- te analyseren (= zicht krijgen op het probleem en op de verschillende perspectieven),
- te onderzoeken (op basis van dialoog met relevante betrokkenen) en
- gepast gevolg te geven ten aanzien van de slachtoffer(s) en de (vermoedelijke) pleger (maatschappelijk/justitieel – ten aanzien van slachtoffer/melder/pleger en t.a.v. andere partijen – cfr. hiërarchisch verantwoordelijken, ethische commissies, ...) (het eindrapport van dit experimenteel project zal eind november 2013 ter beschikking zijn).

2.4 Opdracht en mandaat experten-panel historisch geweld en misbruik

De centrale vragen aan het experten-panel waren :

- *welke aanpak, zowel individueel als globaal, draagt maximaal bij tot de erkenning en verwerking van het leed dat slachtoffers van “historisch” geweld en misbruik hebben ervaren ?*
- *wat kan vandaag en in de toekomst gedaan worden om dergelijke situaties te vermijden?*

Aan het experten-panel werd gevraagd beleidsadviezen te formuleren om te komen tot een afgestemd optreden van de overheid, de voorzieningen in kwestie, de wetenschap en de betrokken sectorale verantwoordelijken. De focus lag daarbij op historisch misbruik.

2.5 Gevolgde werkwijze

De experten-groep formuleerde aanbevelingen op basis van een analyse van de getuigenissen die bij 1712 werden gemeld m.b.t. fysiek, psychisch en seksueel geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in het verleden. Naast deze getuigenissen ging ook aandacht naar “gekende” historische dossiers (cfr. werkgroep BJB en een aantal verzamelde getuigenissen rond historisch misbruik in de jeugdhulpverlening van armoedeverenigingen) en de meldingen die in dit verband gebeurden bij Teleonthaal. Het experten-panel kwam zelf niet tussen in de betreffende dossiers.

De analyse van de geregistreerde getuigenissen noopte tot het formuleren van overwegingen, die de aanzet vormden voor het uitwerken van beleidsaanbevelingen. Deze beleidsaanbevelingen werden, zoals al gemeld, ook getoetst aan de (beleids)signalen van een aantal belangenverenigingen van slachtoffers.

Maar eerst gaan we in het volgende hoofdstuk dieper in op de feiten.

HOOFDSTUK II DE FEITEN

Inleiding

In het eerste deel van dit hoofdstuk worden de resultaten voorgesteld van de aangemelde situaties bij 1712 in het kader van historisch geweld en misbruik.

De 1712-medewerkers zorgden voor een uniforme registratie van de aangemelde dossiers op basis van een sjabloon. De analyse van de gegevens gebeurde via een globale screening van de gerapporteerde feiten. Daarbij is geopteerd voor een geanonimiseerde benadering.

Naast de aangereikte informatie vanuit 1712 werd, zoals al aangegeven, ook gerefereerd naar dossiers en rapporten die in het verleden al zijn opgemaakt over dergelijke wantoestanden (cfr. werkgroep Bijzondere Jeugdzorg en getuigenissen van het Netwerk Armoede) en van meldingen bij Teleonthaal.

Voorts verzamelde het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin cijfermateriaal en andere relevante achtergrondinformatie ter inspiratie voor de besluitvorming van het experten-panel. Het betreft:

- resultaten en aanbevelingen uit Nederlands onderzoek rond fysiek, psychisch en seksueel misbruik van minderjarigen in het verleden (onderzoek van de Commissies Deetman en Samson);
- bevindingen uit internationaal vergelijkend onderzoek m.b.t. historisch misbruik van minderjarigen, uitgevoerd in het kader van de werkzaamheden van de Commissie-Samson en de Commissie-Deetman in Nederland;
- de recente bevindingen m.b.t. de aanpak van de Ierse regering inzake historisch misbruik van minderjarigen (<http://www.hia inquiry.org/> : the historical institutional inquiry) en m.b.t. de "Magdalena laundries";
- nota prof. em. Luc Huyse (gedistilleerd uit een gesprek tussen minister Vandeuren en Luc Huyse (4 juli 2013);
- eindrapport van de Commissie Adriaenssens (september 2010);
- jaarverslag 2012 van de kerkelijke opvangpunten voor seksueel misbruik van minderjarigen in een pastorale relatie van de interdiocesane commissie voor de bescherming van kinderen en jongeren (15/05/2013);
- gedachtewisseling in de Kamer m.b.t. het jaarverslag 2012 van het Centrum voor Arbitrage inzake seksueel misbruik (04/03/2013);
- Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten.

De bevindingen uit deze achtergrondinformatie komen aan bod in deel 2 van dit hoofdstuk.

1. Registratie en analyse van de meldingen historisch geweld en misbruik bij 1712

1.1 Aanpak

De 1712-medewerkers kregen eind april 2013 de opdracht om alle meldingen en vragen m.b.t. actueel en historisch geweld en misbruik nauwgezet te registreren. Daarbij werd gevraagd om op dagelijkse basis, waar mogelijk, volgende gegevens te noteren:

- aantal unieke meldingen
- aantal gemelde personen
- aard van de gemelde problematiek
- leeftijd van de gemelde personen
- naam en regio van de betrokken instelling/voorziening
- periode waarin het misbruik plaatsvond en
- aard van de gevolggeving door de 1712-medewerker (info, advies, doorverwijzing) en aanduiding van de verdere noden van de beller(s)

De regionale aanspreekpunten 1712 reikten de gegevens aan van achtereenvolgens drie registratieperiodes:

- 29 april tot en met 17 mei 2013
- 22 mei tot en met 19 juni 2013
- 20 juni tot en met 9 september 2013

Het departement WVG maakte in samenspraak met de zes regionale werkingen van 1712 een accurate inventaris van alle meldingen. Deze inventaris werd samen met een analyse van de resultaten (zie 1.2) bezorgd aan de leden van het experten-panel.

De 1712-medewerkers zorgen tot op heden voor een deskundige ondersteuning van de slachtoffers die bellen en registreren nog steeds nauwgezet alle nieuwe meldingen.

1.2 Resultaten

1.2.1 Aantal meldingen

a) Eerste rapportageperiode (29 april – 17 mei 2013) : 176 unieke meldingen

- Oost-Vlaanderen: 32 unieke meldingen en meerdere gemelde personen
- West-Vlaanderen: 40 unieke meldingen en een paar meldingen met meerdere gemelde personen (3)
- Antwerpen: 43 unieke meldingen en meerder gemelde personen
- Brussel: 9 unieke meldingen en meerdere gemelde personen
- Limburg: 19 unieke meldingen en meerdere gemelde personen
- Mechelen – Turnhout: 9 unieke meldingen en meerdere gemelde personen
- Vlaams-Brabant: 24 unieke meldingen en meerdere gemelde personen

Waar meerdere personen worden gemeld, spreekt men van minstens 2 tot 8 en meer slachtoffers (zichzelf en andere slachtoffers van een leefgroep, groep kleuters, ...) met één bijzonder hoog cijfer in Antwerpen.

b) Tweede rapportageperiode (22 mei – 19 juni 2013): 22 unieke meldingen

- Oost-Vlaanderen: 8 unieke meldingen, waarbij bij een melding mogelijks meerdere personen betrokken zijn
- West-Vlaanderen: 7 unieke meldingen waarbij bij 3 meldingen meerdere personen gemeld zijn
- Antwerpen: 5 unieke meldingen en bij 1 melding 5 gemelde personen
- Brussel: 0 meldingen
- Limburg: 2 unieke meldingen + bij één melding vermoeden dat misbruik nog bezig is in een instelling
- Mechelen – Turnhout: 0 meldingen
- Vlaams-Brabant: 0 meldingen

c) *Derde rapportageperiode (20 juni tot en met 9 september 2013): 7 unieke meldingen*

- Oost-Vlaanderen: 0 meldingen
- West-Vlaanderen: 0 meldingen
- Antwerpen: 5 unieke meldingen en bij 1 melding 5 gemelde personen
- Brussel: 1 melding
- Limburg: 0 meldingen
- Mechelen – Turnhout: 1 melding
- Vlaams-Brabant: 0 meldingen

De meeste meldingen situeren zich eind april – begin mei 2013 (wellicht getriggerd door de media-aandacht).

1.2.2 Leeftijd gemelde slachtoffers

De leeftijd van de bellers / gemelde slachtoffers bij 1712 ligt tussen 38 en 85 jaar.

1.2.3 Aard gemelde problematiek

- Het betreft vooral een combinatie van fysiek en psychisch geweld en in sommige situaties is ook sprake van seksueel misbruik of geweld.
- Er is sprake van langdurig misbruik over verschillende jaren.
- Er wordt veel melding gemaakt van seksueel geweld door priesters en van zwaar fysiek geweld: van de trap gooien, breuken, zweepslagen, douchen in kokend water, opeten eigen braaksel, misvormde voeten, opgesloten worden in kippenhok, lijfstraffen, geen eten krijgen, ...

1.2.4 Betrokken beroepsgroepen en instanties

Er werd geweld gepleegd door leerkrachten, nonnen, priesters, bewakers, pleegouders en hulpverleners. Het geweld werd gepleegd in weeshuizen, internaten, scholen, pleeggezinnen en psychiatrische ziekenhuizen. Het betreft zowel geweld in private voorzieningen als in voorzieningen van overheidsinstanties. Een aantal voorzieningen kwam daarbij meermaals ter sprake.

1.2.5 Periode waarin het geweld / misbruik plaatsvond

Het betreft geweld / misbruik dat werd gepleegd vanaf de jaren '30 tot de jaren '90'.

1.2.6 Verwachtingen bij de slachtoffers

- Slachtoffers bellen naar 1712 om hun verhaal te vertellen en emotionele ondersteuning te krijgen. Het betreft soms heel lange telefoongesprekken. Sommige mensen mailen om hun verhaal van zich af te schrijven.
- Een aantal slachtoffers schreven hun verhaal in een boek en willen dit overmaken aan het experten-panel.
- Veel slachtoffers willen naast een "luisterend oor" ook 'melden' en verwachten dat daar ook iets mee gebeurt, zoals het opstarten van een onderzoek in de instelling waar het geweld plaats vond (velen zijn verbolgen over het feit dat er in het verleden niets gebeurde met hun verhaal en willen niet dat de geschiedenis zich herhaalt) – velen willen ook zelf meewerken aan verder onderzoek.
- Een aantal slachtoffers wil dat de schuldigen veroordeeld worden.
- Een aantal slachtoffers heeft ook namen van andere slachtoffers die ze willen doorgeven.
- Veel slachtoffers melden om erkenning te krijgen ("ik ben nooit geloofd geweest" – "ik heb in het verleden aangifte gedaan bij de politie maar daar werd niets mee gedaan" –

een vrouw die haar verhaal 5 jaar geleden verteld heeft in Dag Allemaal heeft nooit een reactie gekregen op haar verhaal) + vraag naar verontschuldiging of eerherstel of symbolische actie voor slachtoffers.

- Slachtoffers die melden om lotgenoten te kunnen ontmoeten via zelforganisaties (cfr. facebook-groep Jeugdooase).
- Een aantal mensen wil een persoonlijk gesprek met Peter Adriaenssens.
- Een aantal slachtoffers wenst deel uit te maken van het experten-panel (vraag of in het experten-panel ook ervaringsdeskundigen zullen deelnemen);
- Een aantal slachtoffers wil een brief schrijven naar de "Commissie".
- Een aantal slachtoffers wil duidelijkheid omtrent de oprichting van een "Commissie".
- Een aantal bellers wil meewerken aan verder onderzoek : willen getuigen of stellen dat zij mogen gecontacteerd worden door de "Commissie".
- Enkele slachtoffers vragen naar juridische opvolging (willen aangifte doen).
- Enkele slachtoffers vragen of zij een schadevergoeding kunnen krijgen.

2 Bevindingen m.b.t. historisch geweld op minderjarigen uit andere rapporten en onderzoeken

2.1 Beschikbare gegevens m.b.t historisch seksueel misbruik van minderjarigen in een pastorale relatie in Vlaanderen

2.1.1. Rapport Commissie Adriaenssens (september 2010)

De Commissie Adriaenssens verzamelde 475 dossiers, waarvan de meerderheid (430) Nederlandstalige slachtoffers betreft van seksueel misbruik in een pastorale relatie.

Onderstaande indicatieve³ cijfergegevens zijn relevant in het kader van de werkzaamheden van het experten-panel historisch geweld en misbruik.

- Geslacht en leeftijd slachtoffer op het moment van de feiten

Twee derde van de slachtoffers zijn jongens die reeds vanaf jonge leeftijd werden misbruikt. Een honderdtal getuigenissen (1/3) betreft vrouwelijke slachtoffers. Zij lopen hun hele jeugd evenveel risico, terwijl de meeste mannelijke slachtoffers voor het eerst misbruikt werden tussen 10 en 14 jaar. De grootste groep van slachtoffers was 12 jaar op het moment dat de feiten zich voordeden.

- Leeftijd slachtoffer op het moment van de melding

70% is tussen 40 en 70 jaar, waarvan het merendeel (38%) tussen 51 en 60 jaar is.

- Aard van de feiten

Het gaat niet om lichte feiten of oppervlakkige betastingen. Het gaat over anaal en oraal misbruik, gedwongen en wederzijdse masturbatie.

³ De Commissie Adriaenssens nam eind juni 2010 ontslag nadat haar dossiers in beslag waren genomen. Door die omstandigheden is het rapport "onafgewerkt" en levert het indicatieve cijfergegevens.

- *Geslacht en statuut van de dader*

Alle daders zijn mannelijke priesters of paters. Geen enkel gemeld feit werd gepleegd door nonnen. De helft van de daders van seksueel misbruik binnen de Kerk is overleden

- *Periode waarin de feiten zich hebben voorgedaan*

Het misbruik situeert zich vooral in de jaren '60 en '70, met een sterke terugval in de jaren '80, een trend die volgens het rapport ook elders in Europa te zien is.

- *Context waarin de feiten zich hebben voorgedaan*

In totaal komen 29 congregaties in alle bisdommen aan bod in de dossiers van de commissie. Er is seksueel misbruik gepleegd in alle religieuze ordes. Het misbruik vond vooral plaats in een onderwijs- en opvoedingscontext en met name in internaten, school- of parochie-gebonden jeugd- en sportactiviteiten, in bijlessen. Het rapport stelt dat zowat elke instelling, elke school - en dan met name de scholen met een internaat - ooit te maken hebben gehad met misbruik.

Deze vaststellingen komen in sterke mate overeen met de bevindingen in het jaarverslag van de Kerkelijke opvangpunten van 2012 (zie 2.1.2)

2.1.2 Rapport eerste werkjaar opvangpunten binnen de Kerk van de interdiocesane commissie voor de bescherming van kinderen en jongeren (mei 2013)

In het totaal werden in de tien opvangpunten binnen de Kerk 307 meldingen gedaan. 76 % (233) van de meldingen komt uit het Nederlandse taalgebied, 13 % (40) uit het aartsbisdom Mechelen-Brussel, waarvan het niet duidelijk is of ze afkomstig zijn uit het Nederlandse of het Franse taalgebied en 11 % (34) uit Wallonië.

- *Informatie over de melder*

83 % (254) van de meldingen gebeurde door het slachtoffer zelf. 8,5 % (26) werd gemeld door familieleden van het slachtoffer. 7,2 % (23) werd door andere instanties gemeld en 1,3 % (4) door de dader zelf.

- *Leeftijd van het slachtoffer op het moment van de melding*

83 % van de slachtoffers was op het moment van de melding ouder dan 40 en 37 % zelfs ouder dan 60.

- *Geslacht van het slachtoffer*

76 % van de slachtoffers was mannelijk en 24 % vrouwelijk.

- *Leeftijd op het moment van de feiten*

95 % van de slachtoffers was jonger was dan 18 jaar op het ogenblik van de feiten en 25 % jonger dan 10 jaar.

- *Tijdsperiode waarin de feiten zich hebben voorgedaan*

84 % van de gemelde feiten heeft zich meer dan 30 jaar geleden voorgedaan en 63 % meer dan 40 jaar geleden. Slechts 16 % van de feiten dateert van de laatste 30 jaar.

- *Geslacht van de dader*

97 % van de daders is man en slechts 3 % is vrouw.

- *Statuut van de daders op het moment van de feiten*

De meerderheid van daders is op het moment van de feiten priester (48 %), religieus (31 %) of broeder (11 %).

- *Leeftijd van de daders op het moment van de melding van de feiten*

In 23 % van de meldingen was niet duidelijk te achterhalen wat de leeftijd van de dader op dit moment is. Bij 42 % van de meldingen is de dader al overleden en is er dus ook geen confrontatie meer mogelijk met de dader. Van de nog levende daders waarvan de leeftijd is gekend is de helft ouder dan 70 jaar op het moment van de melding van de feiten.

- *Context waarin de feiten zich hebben voorgedaan*

De gerapporteerde feiten van seksueel misbruik in een pastorale relatie hebben zich in alle sectoren van de samenleving voorgedaan. Zo blijkt dat bijna de helft (45%) van het gesignaleerd seksueel misbruik in een pastorale relatie zich situeert in het onderwijs, en ongeveer 24 % in een parochie, met daarboven nog eens 6 % als misdienaar. Nog eens 6% deed zich voor in een zorgverlenende situatie en 4% in de vrijetijdssector (jeugdbeweging).

84% van de gemelde feiten heeft zich daarbij meer dan 30 jaar geleden voorgedaan en 63% meer dan 40 jaar geleden. Slechts 16% van de feiten dateert van de laatste 30 jaar.

2.2 Nederlands onderzoek m.b.t. historisch geweld op minderjarigen

2.2.1 Resultaten Commissie-Samson (onderzoek seksueel misbruik in de jeugdzorg in 2012)

De Commissie-Samson deed onderzoek naar de aard, omvang en gevolgen van seksueel misbruik van kinderen die van 1945 tot 2010 onder verantwoordelijkheid van de overheid in jeugdzorginstellingen of pleeggezinnen waren geplaatst.

De onderzoeksbevindingen van de Commissie (rapport oktober 2012) worden hierna schematisch en beknopt weergegeven.

a) Aard, omvang en gevolgen van seksueel misbruik in Nederland

- Slachtoffers rapporteren minder seksueel misbruik dan dat er heeft plaatsgevonden: (onderrapportage).
- Het is een illusie te denken wat we seksueel misbruik eenvoudig kunnen 'meten'. In het gunstigste geval kunnen we met onderzoek een schatting verkrijgen.
- Het is zeer moeilijk om een goed beeld te krijgen van de situatie vóór 1990.
- Professionals die met uit huis geplaatste kinderen werken, hebben slechts voor een zeer klein deel weet van het misbruik dat plaatsvindt.
- Iets meer dan de helft van de plegers bestaat uit leeftijdsgenoten (jonger dan 21 jaar).
- De meeste plegers zijn man, maar een niet onaanzienlijk deel is vrouw.
- Uit huis geplaatste kinderen rapporteren gemiddeld bijna 2 keer zo vaak slachtoffer (143 per 1000) te zijn geworden in 2010 dan gemiddelde Nederlandse kinderen (74 per 1000). Vooral kinderen in residentiële jeugdzorginstellingen rapporteren vaker geweld (194 per 1000), terwijl dat voor kinderen in de pleegzorg niet geldt (55 per 1000).
- Meisjes zijn twee keer zo vaak slachtoffers als jongens (264 versus 126 per 1000).

- Op grond van waarnemingen van personen werkzaam met deze kinderen lijken kinderen met een (licht) verstandelijke beperking nog eens ruim drie keer zo vaak slachtoffer te worden van seksueel misbruik als onder toezicht gestelde kinderen zonder (licht) verstandelijke beperking. Nationale en internationale literatuur laat zien dat kinderen met een (licht) verstandelijke beperking ook in de 'gewone' populatie een verhoogd risico lopen om slachtoffer van seksueel misbruik te worden.
- De impact van seksueel misbruik kan zeer groot zijn.
- Een meldpunt en eenvoudige toegang tot hulpverlening is nodig.

b) Identiteit van de plegers van seksueel kindermisbruik

- In ongeveer de helft van de gerapporteerde gevallen van seksueel misbruik is een groepsgeenoot de pleger. In ongeveer 30 procent van de gevallen is een medewerker of pleegouder de pleger van het misbruik. In de overige gevallen gaat het om plegers buiten de context van de instelling of het pleeggezin.
- Onder de jongeren met een (licht) verstandelijke beperking merken we dat 2/3 van het misbruik is gepleegd door een andere jongere binnen de instelling waar het slachtoffer verblijft. Ook bij kinderen zonder (licht) verstandelijke beperking vormen groepsgeenoten de grootste groep plegers: ruim 50%.
- 2/3 van de plegers was eerder zelf ook slachtoffer van seksueel misbruik.
- Er zijn duidelijk verschillende profielen in plegers:
 - o *profiel minderjarige daders*: gemiddeld 15 jaar, veelal medebewoner of pleegbroer. Zijn overwegend autochtoon en zwakbegaafd of licht verstandelijk gehandicapt. Hebben beperkte impulscontrole, hoge spanningsbehoefte en een beperkte gewetensontwikkeling.
 - o *profiel volwassen daders*: gemiddeld 37 jaar en meestal autochtoon, zijn gemiddeld tot bovengemiddeld intelligent, zelfbeeld is laag, 1/4 heeft een psychiatrische stoornis. 1/3 van deze daders werd in zijn jeugd zelf mishandeld/verwaarloosd/misbruikt.
- Veel daders hebben na het zedendelict nog een forse criminele carrière, die overigens nauwelijks of geen zedendelicten meer bevat.
- Verreweg de meeste daders hadden bij aanvang van het werk met kinderen, als groepsleider of pleegouder, niet de intentie om kinderen seksueel te misbruiken. Het is onwaarschijnlijk dat additionele screening seksueel misbruik kan voorkomen.

2.2.2 Resultaten Commissie-Deetman (onderzoek seksueel misbruik en fysiek en psychisch geweld in de Rooms-Katholieke Kerk in 2011)

De Onderzoekscommissie-Deetman deed in 2011 wetenschappelijk onderzoek naar de aard en omvang van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland tussen 1945 en nu. Tussen maart en december 2010 ontving de Commissie ongeveer 2000 meldingen en berichten, waarvan 1795 betrekking hadden op seksueel misbruik van minderjarigen binnen de Rooms-Katholieke Kerk.

De Onderzoekscommissie heeft andere wegen gezocht om een wetenschappelijk onderbouwde schatting te geven van de omvang en van de aard van seksueel misbruik. Zij heeft hiervoor gebruik gemaakt van een bevraging van een selectie van de melders en van een surveyonderzoek onder 34.234 Nederlanders van veertig jaar en ouder. Uit het surveyonderzoek blijkt dat één op de tien Nederlanders voor hun achttiende jaar tegen zijn of haar zin seksueel is benaderd door een meerderjarig niet-familielid (9,7 procent uit een steekproef van 34.234 Nederlanders van veertig jaar en ouder).

De Onderzoekscommissie heeft onderzocht hoe groot het risico was op ongewenste seksuele benadering van kinderen in instellingen (internaten, kostscholen, seminaries,

kindertehuizen). Dat risico bleek twee keer zo hoog te liggen dan het landelijk gemiddelde. Er is daarbij geen betekenisvol verschil tussen rooms-katholieke en niet- rooms-katholieke instellingen.

Kinderen in 24-uurs instellingen van onderwijs en opvoeding waren kwetsbaar omdat zich daar op dagelijkse basis meer gelegenheid tot (onopgemerkt) grensoverschrijdend gedrag voordeed en ouders afwezig waren. Bovendien hadden ouders vaak onvoldoende een beeld van de internaatsituatie waarin hun kind zich bevond. Als hun kind vertelde dat het seksueel misbruikt was, was die informatie voor ouders soms lastig te beoordelen. Een dergelijke beoordeling viel vaak uit in het voordeel van de volwassenen aan wie zij de opvoeding en het onderwijs van hun kind hadden toevertrouwd en wier gezag zij niet wilden ondermijnen. Op dagscholen was de afstand tussen de leefwereld van kinderen en hun ouders veel kleiner, omdat ouders dagelijks met hun kinderen te maken hadden. Klachten van ouders bij oversten of schoolbestuurders leidden dan tot snellere reacties.

Het aantal slachtoffers dat rooms-katholiek is opgevoed, een deel van zijn jeugd heeft doorgebracht in een rooms-katholieke instelling en melding maakt van seksueel misbruik voor het achttiende jaar door een pleger werkzaam binnen de Rooms- Katholieke Kerk, gepleegd in de periode tussen 1945 en 1981, betreft circa 10.000 tot 20.000 personen. Het gaat hier om ervaringen die uiteenlopen van zeer licht tot ingrijpend. Het totaal aantal personen dat seksueel misbruik meldt, door plegers werkzaam in de Rooms-Katholieke Kerk in de periode 1945 tot 1981 bedraagt enige tienduizenden. Hiervan mag worden aangenomen dat enkele duizenden ernstige misbruikervaringen hebben opgedaan.

Het rapport stelt ook dat het beeld dat in de media is ontstaan over dit misbruik, mede op basis van het surveyonderzoek, op belangrijke punten moet worden bijgesteld:

- ten eerste is seksueel misbruik van minderjarigen niet primair een zaak van de Rooms-Katholieke Kerk maar een probleem dat breed voorkomt in de Nederlandse samenleving;
- ten tweede heeft het misbruik niet hoofdzakelijk plaatsgevonden in onderwijsinstellingen maar blijkt zich rond onderwijsinstellingen wel een specifiek probleem te hebben voorgedaan (het risico op seksueel misbruik in een instelling is groter dan daarbuiten en dat geldt voor instellingen in het algemeen en niet specifiek voor louter rooms-katholieke instellingen).

De commissie publiceerde haar eindrapport in december 2011.

In 2012 werd een vervolgonderzoek opgezet rond fysiek en psychisch geweld tegen minderjarige vrouwen in een pastorale relatie, wat in december 2012 resulteerde in een tweede eindrapport van de Commissie met onderstaande bevindingen:

- de nieuwe en eerdere meldingen maken, al dan niet in combinatie met seksueel misbruik, in de meeste gevallen gewag van een combinatie van fysiek en psychisch geweld;
- de aard van de geweldshandelingen komt in hoge mate overeen;
- de frequentie en duur van het geweld (namelijk herhaald en langer dan een jaar) komt in hoge mate overeen;
- het merendeel van de vrouwelijke slachtoffers was tussen de 6 en 14 jaar toen het seksueel misbruik en/of geweld begon;
- de meeste ervaringen vonden plaats in de jaren vijftig en zestig;
- vond het seksueel misbruik van meisjes vooral thuis en in de parochie plaats, geweld tegen minderjarige vrouwen lijkt vooral te zijn gepleegd in instellingen zoals kindertehuizen en ziekenhuizen;

- bij fysiek en psychisch geweld (zonder dat sprake is van seksueel misbruik) wijzen de nieuwe en eerdere meldingen veelal vrouwelijke plegers aan, vooral vrouwelijke religieuzen die als onderwijzeres of verzorgster werkzaam waren;
- In ongeveer de helft van de gevallen is het misbruik en/of geweld eerder ergens gemeld, maar vaak ook pas na jaren;
- uit de onderzochte archieven rijst het beeld op van een omgang van zusters met meisjes en zusters onderling in een kille en koele omgeving van de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig;
- de jaren zestig maakten met behulp van schoolconferenties onder deskundige (bege)leiding de weg vrij voor een omslag in de omgang : die sloot meer aan bij nieuwe inzichten en inmiddels gangbare ontwikkelingen in de onderwijswereld.

2.3 Andere relevante buitenlandse onderzoeksbevindingen inzake historisch fysiek psychisch en seksueel geweld op minderjarigen⁴

Australië

In **2008** verscheen het **rapport *Children in State Care*** over seksueel misbruik van kinderen in residentiële zorg en pleegzorg in Zuid-Australië, die via de kinderbescherming of de rechtbank geplaatst waren.

De oudste meldingen betroffen de jaren dertig, de jongste meldingen betroffen het heden. Misbruik kwam voor binnen iedere vorm van zorg voor uit huis geplaatste kinderen, zowel in grote instellingen als in kleinere huizen of leefgroepen en in pleeggezinnen.

Van de 242 respondenten die binnen de onderzoeksgroep vielen, waren 133 personen (**50 %**) misbruikt in meer dan één instelling of leefgroep. Als daders werden zowel volwassenen als kinderen genoemd, van binnen en buiten de instelling. Sommige respondenten stelden zelfs dat de hele jeugdzorg een cultuur kende die doortrokken was van seksueel misbruik.

Duitsland

Het Deutsches Jugendinstitut (**2010**) heeft onderzoek gedaan naar **seksueel misbruik van kinderen en jongeren binnen verschillende institutionele contexten**, zoals scholen, sportverenigingen en jeugdverenigingen, maar ook binnen residentiële instellingen (*Heime*). Middels vragenlijsten aan professionals is zicht gekregen op hun kennis over en ervaring met seksueel misbruik in hun werkomgeving gedurende de laatste drie jaren.

10 % van de respondenten was **bekend met seksueel misbruik door een volwassene** werkzaam in de instelling, **40 %** was bekend **met seksueel misbruik tussen kinderen onderling**.

Van het misbruik door volwassenen waren de slachtoffers voor 80% meisjes, bij het misbruik door andere kinderen lag het percentage meisjes op ruim 60%.

De slachtoffers waren voor twee derde jonger dan 14 jaar, terwijl 64% van de daders tussen 14 en 18 jaar was. De dadergroep bestond voor een derde uit meisjes. Naar aanleiding van het onderzoek is vooral aandacht besteed aan preventie van en interventie bij geconstateerd seksueel misbruik. Ondanks de schijnbare maatschappelijke openheid rond seksualiteit, zit

⁴ Bron : Commissie Samson

binnen de residentiële instellingen seksualiteit nog steeds in de taboesfeer: het personeel vindt seksualiteit moeilijk bespreekbaar en weet niet goed hoe hiermee omgegaan moet worden binnen de leefgroepen.

Noorwegen

Het rapport *Omsorg og overgrep* (Zorg en misbruik) uit **2007** bespreekt de bevindingen van een onderzoek naar uit huis geplaatste kinderen in de provincie Sør-Trøndelag, waarbij ook seksueel misbruik aan de orde komt. Respondenten werden via een open oproep in de media geworven om hun ervaringen uit de periode 1930-1980 te melden.

Met vijftien respondenten zijn interviews gehouden: zevenenzeventig oud pupillen en achttien (oud-) medewerkers. In dit onderzoek staan de ervaringen met de geboden zorg centraal, waarbij verteld wordt over lichamelijke verzorging (voeding, kleding), gebruik van lijfstraffen, de aan- of afwezigheid van iemand die het kind in vertrouwen kon nemen, de algehele sfeer in het internaat – en ook over seksueel misbruik door zowel volwassenen als kinderen.

Polen

In **2009-2010** verscheen een rapport van de Nobody's Children Foundation over **seksueel misbruik in residentiële zorg in Polen**, in het kader van het door de Europese Commissie ingestelde DAPHNE III-project.

Onderzoeksresultaten uit 2005 met betrekking tot het hele land zijn in 2009 vergeleken met nieuwe gegevens uit Warschau. Daarbij is van dezelfde onderzoeksopzet gebruik gemaakt, met vragenlijsten en interviews. Zowel jongeren (15-18 jaar; N = 62) als pedagogisch medewerkers (N = 62) hebben deelgenomen, alsmede vijf oud-pupillen en drie experts. Uit een vergelijking tussen de jongeren en de medewerkers komt naar voren dat veel medewerkers menen dat mishandeling – zowel verbaal en fysiek als seksueel – niet of nauwelijks voorkomt in hun instelling, terwijl de jongeren aangeven dat dit wel degelijk het geval is. Zo denkt 66% van de medewerkers dat geen van de jongeren seksueel contact heeft gehad of verkracht is geweest in hun instelling of leefgroep, terwijl 11% van de jongeren aangeeft dat dat hen tenminste één maal is overkomen in het voorgaande jaar. De onderzoekers vermoeden dat eerdere ervaringen met fysiek en seksueel misbruik van invloed zijn op de opvattingen van de jongeren over seksualiteit en seksuele relaties. Ze constateren dat de opvattingen van de jongeren over seksualiteit op een aantal punten afwijken van wat als de maatschappelijke norm wordt gezien: zo geeft 12% aan dat er niet altijd sprake hoeft te zijn van wederzijdse instemming bij seks, 20% vindt dat seksuele partners niet ongeveer even oud hoeven te zijn (en 25% weet het niet) en 41 % vindt dat een tiener die voldoende volwassen is – ook al is deze nog geen 15 jaar, de wettelijke leeftijdsgrens in Polen – seksueel contact mag hebben.

Deze korte weergave van de onderzoeksresultaten uit genoemde rapporten laat niet alleen zien dat er veralgemeend aandacht is voor seksueel misbruik in de residentiële jeugdzorg maar ook dat de gekozen invalshoek daarbij varieert.

Het Poolse onderzoek richt zich vooral op de huidige ervaringen en opvattingen van jongeren van 15-18 jaar, het Duitse onderzoek heeft betrekking op alle leeftijdsgroepen, maar daar zijn alleen de professionals bevroegd. Het Noorse en het Zuid-Australische onderzoek zijn retrospectief van aard, terwijl het Noorse onderzoek handelt over de periode tot aan 1980. In dat onderzoek ging het niet alleen om seksueel misbruik, maar om positieve en negatieve ervaringen van oud-pupillen van de jeugdzorg in de omgeving van Trondheim.

Deze variatie maakt het niet mogelijk om gerichte conclusies te trekken over aard en omvang van seksueel misbruik, noch om dit nader te analyseren.

De hoeveelheid literatuur over fysiek en psychisch geweld jegens minderjarigen in niet-familiale afhankelijkheidsrelaties, waarbij sprake is van een volwassen pleger op basis van (grootschalig) empirisch onderzoek is beperkt.

Buitenlands onderzoek naar de prevalentie van fysiek en psychisch geweld jegens kinderen en adolescenten door volwassenen geeft weinig tot geen informatie over fysiek en psychisch geweld jegens minderjarigen in niet-familiale afhankelijkheidsrelaties met volwassenen.

De literatuurbronnen die de Commissie-Samson hanteerden, doen vermoeden dat ten minste op sommige momenten en in sommige Westerse landen geweld op kinderen vaak voorkwam. Dat was het geval in Australië, Canada en Ierland waar grote groepen kinderen uit de autochtone bevolking van hun ouders werden weggerukt en werden geplaatst in pleeggezinnen, internaten of instellingen. Hun ouders konden niet meer voor hen zorgen of waren gestorven door oorlog of ziekte. Deze kinderen vormen een erg kwetsbare groep en de structuur van het jeugdzorgsysteem houdt voor deze kinderen zelf ook risico's in.

HOOFDSTUK III TUSSENTIJDSE OVERWEGINGEN

Inleiding

Het experten-panel achtte het essentieel om voorafgaand aan het formuleren van beleidsaanbevelingen onderstaande aandachtspunten te bespreken:

- hoe komen we tot een juiste definiëring van (excessief) (historisch) geweld op kinderen en jongeren in het licht van het sociaal-maatschappelijke vraagstuk van geweld in opvoedkundige verhoudingen in de periode 1930 tot het heden ?
- wat verstaan we onder (excessief) historisch en actueel fysiek, psychisch en seksueel geweld / misbruik jegens minderjarigen?
- op welke contexten van geweld / misbruik focussen we bij het formuleren van de beleidsaanbevelingen?
- wat zijn de ontwikkelingen in de strafwaardigheid van fysiek, psychisch en seksueel geweld jegens minderjarigen in de periode 1930 tot het heden ?
- hoe doen we maximaal recht aan de beleving en de verzuchtingen van slachtoffers van historisch misbruik ?

Het antwoord op deze vragen bakent immers mee de focus van de te formuleren beleidsaanbevelingen af.

1. Afbakening periode en definitie van (historisch) misbruik en geweld

Een duidelijke afbakening en definiëring van de problematiek vormen de basis voor het formuleren van heldere en haalbare beleidsaanbevelingen.

In deze paragraaf worden de noties “historisch geweld en misbruik” omschreven, met inbegrip van de tijdsperiode die daaronder begrepen wordt en de perspectieven van waaruit deze problematiek kan bekeken worden. Daarnaast wordt ook ingegaan op de definitie van actueel geweld op kinderen. Voorts worden de verschillende vormen van (historisch) geweld op kinderen en jongeren gedefinieerd.

Daarbij is voortgebouwd op de bevindingen van de Commissies Samson en Deetman in Nederland. In opdracht van deze commissies werd internationaal vergelijkend onderzoek uitgevoerd om te komen tot duidelijke definities die ook mogelijkheden bieden om slachtoffers erkenning en genoegdoening te geven voor het aangedane leed.

1.1 Tijdsafbakening

Het experten-panel besliste om de periode 1930 tot 1990 te hanteren voor de afbakening van de problematiek van “historisch” geweld en misbruik. Dit vanuit de vaststelling dat de aangemelde casussen bij 1712 zich situeren in die brede tijdspanne en vanuit de overweging om bij slachtoffers geen onrealistische verwachtingen te scheppen m.b.t. de mogelijke vervolging van plegers van feiten.

In het licht van laatstgenoemde overweging boog het experten-panel zich over de betekenis van de verjaring van zedenmisdrijven enerzijds en van psychische en fysieke mishandeling anderzijds.

Normaal gezien komen feiten gepleegd op minderjarigen voor 1990 niet meer in aanmerking voor vervolging, tenzij het zou gaan om zeer jonge slachtoffers of wanneer een strafonderzoek reeds lopende is en rekening moet gehouden worden met stuitings- of schorsingsdaden van de verjaring. De verjaring van zedenmisdrijven tegenover minderjarigen is in de praktijk niet altijd eenvoudig te berekenen, ten gevolge van opeenvolgende wijzigende wetsbepalingen:

- oorspronkelijk gold de gemeenrechtelijke verjaringstermijn voor wanbedrijven, namelijk 5 jaar;
- bij wet van 13.4.1995 werd een nieuw artikel 21bis (voorafgaande titel strafvordering) ingevoegd waarbij bepaald werd dat de verjaringstermijn voor zedenmisdrijven waarvan minderjarigen het slachtoffer waren slechts een aanvang neemt op het ogenblik dat het slachtoffer de leeftijd van 18 jaar bereikt heeft;
- bij wet van 28.11.2000 werd de verjaringstermijn voor dergelijke zedenmisdrijven van 5 jaar naar 10 jaar gebracht;
- tenslotte werd bij wet van 30.11.2011 (in werking op 30.01.2012) de verjaringstermijn nogmaals verlengd tot 15 jaar, te rekenen nog steeds vanaf de dag dat het slachtoffer 18 jaar wordt;
- de wet van 30.11.2011 moet ook worden toegepast op alle strafvorderingen die voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet (30.1.2012) zijn ontstaan en op die datum nog niet verjaard zijn.

Voor "historische" feiten moet dus eerst nagegaan worden of de feiten, ingevolge de voorgaande wetten nog niet verjaard waren op 30.01.2012. Als ze nog niet verjaard zijn, geldt de langere termijn van 15 jaar.

De andere feiten van mishandeling, nl. fysieke mishandeling (strafrechtelijk gekwalificeerd als toebrengen van slagen en verwondingen) en psychische mishandeling (strafrechtelijk gekwalificeerd als onmenselijke en ontorende behandeling) verjaren in theorie nog steeds na 5 jaar (in sommige gevallen 10 jaar), te rekenen vanaf de laatste feiten.

1.2 Definitie en scope van (historisch) geweld en misbruik

1.2.1 Definitie en scope van historisch geweld en misbruik

In de internationale literatuur is geen definitie te vinden van historisch geweld en misbruik. Het experten-panel gaat uit van een werkdefinitie met volgende elementen:

- "historisch geweld en misbruik" verwijst naar getuigenissen en aanklachten over psychisch, fysiek of seksueel geweld of misbruik uit de kindertijd die zich situeren voor 1990.
- het gaat om geweld op / misbruik van kinderen en jongeren door een volwassene of om geweld of misbruik door een minderjarige:
 - o in een niet-familiale afhankelijkheidsrelatie (= geweld en/of misbruik in weeshuizen en pleeggezinnen) en/of
 - o in een gezagsrelatie (= geweld en/of misbruik van minderjarigen die vielen onder de verantwoordelijkheid van personen die werkzaam waren in een pedagogische, hulpverlenende of vrijetijds-context (scholen, internaten, jeugdhulpvoorzieningen en

jeugdorganisaties), ongeacht de ideologische of religieuze strekking van de betrokken instanties.

Deze definitie-elementen houden rekening met de diversiteit van aangemelde situaties bij 1712. Uit een analyse van de gemelde casussen bij 1712 blijkt dat historisch geweld en misbruik zich situeert in scholen, internaten, jeugdhulpvoorzieningen, pleeggezinnen, de psychiatrie en in vrije tijdssectoren (jeugdbewegingen, sportkampen, ...).

Ook het rapport Adriaenssens en het jaarverslag van de Kerkelijke Opvangpunten van 2012 m.b.t. historisch seksueel misbruik op minderjarigen in een pastorale relatie maken melding van deze verschillende contexten.

Deze definitie houdt ook rekening met het feit dat heel wat historisch geweld zich afspeelde tussen leeftijdsgenoten. Uit het rapport van de Commissie-Samson in Nederland blijkt dat de helft van de gerapporteerde gevallen van seksueel misbruik in de jeugdzorg gebeurde door leeftijdsgenoten. In ongeveer 30 procent van de gevallen blijkt een medewerker of een pleegouder de pleger van het misbruik. Ook bij 1712 werden een aantal situaties gemeld van misbruik / geweld tussen minderjarigen.

*1.2.2 Definitie van **actueel** geweld op minderjarigen in een gezagsrelatie of niet-familiale afhankelijkheidsrelatie*

Voor de benadering van actueel geweld op kinderen vertrekt het experten-panel van de definitie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).

Artikel 19, §1 van het IVRK stelt: *“States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect the child from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse, while in the care of parent(s), legal guardian(s) or any other person who has the care of the child.”*

Het experten-panel gaat uit van volgende definitie-elementen van actueel geweld op minderjarigen:

- “elke vorm van lichamelijk, psychisch of seksueel geweld of misbruik waarvan een minderjarige het slachtoffer is, actief door het schadelijke optreden of passief door een ernstige nalatigheid van iedere volwassen persoon die in een niet-familiale afhankelijkheidsrelatie of gezagsrelatie staat ten opzichte van de minderjarige”;
- “het betreft geweld op minderjarigen door volwassenen en geweld en/of misbruik door minderjarigen op kinderen en jongeren die vielen onder de verantwoordelijkheid van personen die werkzaam zijn in een pedagogische, hulpverlenende of vrijetijds-context (scholen, internaten, jeugdhulpvoorzieningen en jeugdorganisaties), ongeacht de ideologische of religieuze strekking van de betrokken instanties.

1.3 Definitie van verschillende geweldvormen

Een beschrijving van geweld moet recht doen aan de belevingen en ervaringen van slachtoffers van (historisch) geweld / misbruik en moet ook aansluiten bij de rubriceringen in wetenschappelijk onderzoek. Voorts dient aandacht uit te gaan naar de historische context waarin het geweld plaatsvond, wat vanzelfsprekend niet mag leiden tot het legitimeren van misstanden.

Het experten-panel acht het belangrijk om mogelijkheden te bieden aan slachtoffers van historisch misbruik /geweld om erkenning en genoegdoening te krijgen voor het leed dat hen is aangedaan.

Uit een analyse van de gemelde casussen bij 1712 blijkt een hoog percentage aan zwaar fysiek geweld en psychisch geweld te zijn blootgesteld, al dan niet gecombineerd met seksueel geweld. Er zijn ook meldingen van seksueel misbruik die zich voornamelijk afspelen in een pastorale relatie. In veruit de meest meldingen is, ongeacht de aard van het gemeld geweld, sprake van langdurig misbruik over verschillende jaren.

De Commissie-Deetman heeft een internationale literatuurstudie laten uitvoeren naar fysiek en psychisch geweld tegen minderjarige vrouwen in afhankelijkheidsrelaties, specifiek binnen de Rooms-Katholieke Kerk. Uit de studie blijkt dat in wetenschappelijk onderzoek voor het vaststellen van 'fysiek geweld' en 'psychisch geweld' tegen minderjarigen veel verschillende definities worden gehanteerd. Deze zijn bijvoorbeeld gebaseerd op de aard en de frequentie van de handelingen of geuite bedreigingen, de mate van gebruikt geweld en de ernst van de schade.

In de internationale literatuur zijn verschillende classificaties naar ernst van geweld te vinden (vooral bij fysiek geweld). Er zijn indelingen m.b.t. de ernst gebaseerd op de aard van de gedragingen, op de ernst van de schade en op een combinatie van criteria. Er is in mindere mate sprake van een algemeen gebruikte ernstindeling, zoals dat wél het geval is voor seksueel misbruik.

Fysiek en met name psychisch geweld zijn in vergelijking tot seksueel misbruik moeilijk te definiëren begrippen, vooral waar het gaat om de afbakening tussen 'grensoverschrijdend gedrag' en 'mishandeling' en het onderscheid van andere vormen van geweld (vooral bij psychisch geweld). Daardoor is het vertalen van de begrippen 'fysiek geweld' en 'psychisch geweld' naar meetbare kenmerken geen eenvoudige zaak. In veel gevallen is het duidelijk of er sprake is van geweld of mishandeling, maar soms is er geen duidelijke grens te trekken. Normatieve oordelen spelen bij het trekken van die grens een belangrijke rol.

Om deze reden werd gekozen om een beschrijving te geven van fysiek en psychisch geweld, in plaats van een scherp afgebakende definitie op te stellen. Deze beschrijving is tot stand gekomen op basis van literatuurstudies én op basis van de elementen die slachtoffers gebruiken om verschillende soorten geweld te beschrijven. Dit alles is geplaatst tegen de achtergrond van de ontwikkelingen m.b.t. geweld in opvoedkundige verhoudingen en de strafbaarstelling van geweld in de periode van 1930 tot 1990.

Onder fysiek geweld wordt verstaan :

"schoppen, slaan met handen of een voorwerp of andere vormen van lichamelijke mishandeling, zoals opgesloten worden, voedsel hardhandig naar binnen geduwd krijgen, geen eten krijgen of braaksel moeten opeten en (langdurig) in de kou, op een koude vloer moeten staan of in een koud bad moeten zitten"

Onder psychisch geweld wordt verstaan :

"het op een intimiderende manier benaderd worden; daarmee wordt bedoeld : uitschelden, vernederen, onterecht straffen, achterstellen bij andere kinderen en chantage, bangmakerijen en dreigementen, moeten leven in een kille, angstige en dreigende sfeer vol pesterijen waarin weinig warmte en genegenheid werd geboden, kinderen weinig privacy hadden en contact met vrienden of ouders werd afgehouden"

De Commissie-Samson hanteerde onderstaande definitie van seksueel misbruik.

“Seksueel misbruik van kinderen is seksueel contact van (jong)volwassenen met kinderen jonger dan 18 jaar (tot 1988 21 jaar). Deze lichamelijke contacten zijn tegen de zin van het kind of zonder dat het kind deze contacten kan weigeren. Daders zetten het kind emotioneel onder druk, dwingen het kind of weten door hun overwicht te bereiken dat het kind geen nee durft te zeggen tegen seksuele toenaderingen. Voor het onderzoek naar seksueel misbruik van jeugdigen die op gezag van de overheid in instellingen of pleeggezinnen zijn geplaatst, werd hieronder tevens begrepen seksueel misbruik van groepsleden of door andere kinderen in het pleeggezin, waartegen de volwassene uit hoofde van zijn functie bescherming had moeten bieden”

2. Aandacht voor diverse perspectieven op historisch misbruik en geweld

De leden van het experten-panel benadrukken het belang om de problematiek van historisch misbruik van kinderen en jongeren te kaderen vanuit diverse invalshoeken : enerzijds vanuit de context waarin het fenomeen plaatsvond en anderzijds vanuit het onrecht dat aan kinderen en jongeren is aangedaan. We gaan hierna kort in op beide perspectieven.

2.1 Historische context van de problematiek

Wat de context betreft, gaat het experten-panel uit van volgende indeling :

- *micro-perspectief* : de ervaring van het kind en zijn directe familiale of directe (informele) omgeving, met inbegrip van pleeggezin en met aandacht voor intergenerationele effecten⁵
- *meso-perspectief* : beïnvloedende factoren uitgaande van de formeel-institutionele context, bv. de jeugdinstituut, de congregatie, de onderwijskoepel, de beroepsorganisatie, de overheid (functioneren van toezicht en inspectie)
- *macro-perspectief* : maatschappelijk-culturele opvattingen, dynamieken en macro-sociale evoluties (het verander(en)d kijken naar kinderen en het veranderend omgaan met hen als gevolg van macro-sociale veranderingen, de institutionele geschiedenis – veranderende zorg in een veranderende samenleving (ontspoorde zorg / pedagogische ontsporing⁶)

2.2 Focus op het onrecht dat is aangedaan

Slachtofferschap wordt veroorzaakt door medemensen of door structuren die door medemensen gemaakt worden. Het onrecht dat kinderen en jongeren in een (ver) verleden is aangedaan, druist in tegen het recht op een menswaardige behandeling en het recht op psychische, fysieke en seksuele integriteit (kinderrechten- /mensenrechten-perspectief). Het rechtendiscours in de context van geweld op kinderen is vrij recent van aard en kadert onder meer in de goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK,

⁵ Het relationeel en familiaal uitdijende karakter van een victimisatie door seksueel geweld komt duidelijk naar voor in de gesprekken met de slachtoffers die een beroep deden op de Arbitrageprocedure voor seksueel misbruik in de Kerk.

⁶ In dit kader kan verwezen worden naar onderzoek naar de maatschappelijke positie van kinderen (cfr. “Van brutalisering naar pedagogisering ? Ontwikkelingslijnen inzake de pedagogische mentaliteit ten aanzien van kinderen en jongeren tijdens de voorbije 250 jaar” van Marc Depaepe en Carine Steverlynck).

1989). Waar voorheen de dominante focus lag op sociale controle van kinderen en gezinnen wordt de focus gaandeweg verlegd naar de emancipatie en de rechtsbescherming van kinderen en hun gezin. In dit verband is artikel 19 van het IVRK bijzonder belangrijk.

Artikel 19 van het IVRK verplicht de staten tot het nemen van alle nodige wetgevende, gerechtelijke, administratieve, sociale en educatieve maatregelen om kinderen en jongeren te beschermen tegen alle vormen van geweld. Een zelfde idee klinkt door in artikel 27 van het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (7 mei 2004) dat stelt dat geen enkele minderjarige in de jeugdhulp onderworpen mag worden aan een onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.

Uit recent kwalitatief victimologisch onderzoek dat inzoomt op de noden en behoeften van slachtoffers⁷ blijkt het primaat van morele kwesties binnen de beleving van slachtoffers. Centrale thema's zijn: het geschokt rechtsgevoel, het gevoel van gekrenktheid en verlies aan vertrouwen in medemensen, de verontwaardiging over wat hen is aangedaan, de behoefte aan erkenning van het slachtofferschap en de behoefte aan een duidelijke morele veroordeling van het gewraakte gedrag. In onderzoek spreekt men in dit verband van het "rechtsperspectief". Dit perspectief gaat, voor wat betreft slachtoffers van misdrijven, boven het zorgperspectief. Daarnaast wordt lotgenotencontact vanuit slachtofferperspectief als bijzonder waardevol gezien.

De (fundamentele) vraag moet worden gesteld hoe onrecht in zekere mate kan hersteld worden. Gebeurt dit best vanuit een rechtsperspectief? Wat verstaat men daaronder? Gaat het om toenemende formele rechten voor slachtoffers (bv. in de strafrechtelijke afhandeling, of in het kader van schadevergoeding)? Gaat het om een kinderrechtenperspectief of een mensenrechtenperspectief? Dit zijn rechtsperspectieven die mogelijk, maar niet noodzakelijk, het aangedane onrecht helpen herstellen.

Wellicht is een goed evenwicht nodig tussen een benadering vanuit een rechtsperspectief en een zorgperspectief. Elementen als 'zijn verhaal kunnen doen', het ondervinden van steun van lotgenoten, het kunnen overbrengen van een boodschap naar de veroorzakende of verantwoordelijke instantie en het kunnen rekenen op deskundige hulp worden als belangrijk gezien om op een integrale wijze 'recht te doen' aan slachtoffers. Dit blijkt ook uit de analyse van de verwachtingen van de slachtoffers die bellen naar 1712, uit het jaarverslag van de Kerkelijke Opvangpunten en uit de werking van het Centrum voor Arbitrage inzake seksueel misbruik van minderjarigen in een pastorale relatie. Heel wat slachtoffers hebben behoefte aan erkenning, aan zorg en/of uiten de nood aan het vertellen en/of delen van hun verhaal met lotgenoten.

3. Vertrekken vanuit realistische (haalbare) doelstellingen

De leden van het experten-panel vinden het belangrijk te vertrekken vanuit realistische doelstellingen, uitgaande van volgende vaststellingen en overwegingen:

- uit het rapport van de Commissie Adriaenssens blijkt dat 3/4 van de slachtoffers historisch (seksueel) misbruik een plaats heeft kunnen geven in hun leven;
- bij sommige slachtoffers is de bitterheid en de pijn zo groot dat het moeilijk is te komen tot herstel van het leed;

⁷ "Leemten in de slachtofferhulpverlening: Resultaten van een verkennend, kwalitatief onderzoek onder verschillende categorieën gedupeerden van ingrijpende gebeurtenissen
J.J.M. van Dijk & F. van Mierlo, Tilburg : INTERVICT, 2009, pp. 125

- uit binnenlands en buitenlands onderzoek en uit de screening van de meldingen bij 1712 blijkt dat veel slachtoffers willen weten of de pleger van geweld of misbruik in kwestie nog leeft;
- het leed van wie misbruikt werd, is meestal uitgezaaid naar partners, kinderen of ingrijpender nog, de hele familie (brede definitie van slachtoffer);
- veel ouderen willen iets doen voor de huidige generatie;
- er is een grote nood aan erkenning en de zekerheid dat er ook iets mee gebeurt (verwachting van minimale erkenning is soms niet altijd mogelijk als de betrokkene bvb. lijdt aan Alzheimer of reeds overleden is);
- het is belangrijk recht te doen aan slachtoffers en te vermijden dat ze aan het einde van juridische procedures met lege handen staan.

4. Lessen trekken uit de bevindingen en ervaringen van commissies in ons land en de ons omringende landen

4.1 *Geweld op kinderen is een historisch én actueel probleem*

De leden van het experten-panel achten het belangrijk om aandacht te hebben voor volgende vaststellingen:

- cijfers van de Zorginspectie in Nederland wijzen op een toenemend geweld en misbruik in de jeugdzorg;
- volgend kernmechanisme keert (ook in internationale literatuur) steeds terug: beroepsgroepen beschermen zichzelf en elkaar: hoe kunnen we werken aan het *fundament van machtsonevenwicht*?
- uit Nederlands en ander buitenlands onderzoek blijkt dat het risico op een ongewenste seksuele benadering van kinderen in instellingen (internaten, kostscholen, seminaries, kindertehuizen) twee keer zo hoog ligt dan het landelijk gemiddelde; daarbij is geen betekenisvol verschil tussen rooms-katholieke en niet- rooms-katholieke instellingen.

4.2 *Geweld op kinderen deed / doet zich voor in alle contexten*

- Uit het rapport van de opvangpunten in de Kerk blijkt dat de gerapporteerde feiten van seksueel misbruik in een pastorale relatie in Vlaanderen zich voordeden in alle sectoren van de samenleving.
- Het rapport "Geweld, gemeld en geteld" van het Kinderrechtencommissariaat (2010) geeft cijfergegevens over het actueel geweld op kinderen en jongeren in het gezin, de school en de vrijetijdscontext. Opvallend daarbij is het hoge percentage van geweld tussen kinderen op school en in de vrije tijd.

4.3 *Historisch geweld en misbruik is moeilijk in kaart te brengen*

Buitenlands onderzoek leert ons dat het vanuit onderstaande overwegingen zeer moeilijk is om een goed beeld te krijgen van de situatie vóór 1990 wat betreft de aard en de omvang van geweld en misbruik op kinderen en jongeren :

- de periode waarop historisch misbruik slaat, is erg lang;
- er bestaan heel weinig geschreven bronnen;

- in de wetenschappelijke literatuur zijn er nauwelijks aanknopingspunten te vinden die ons helpen om de vraag van de omvang te beantwoorden.

Historisch prevalentieonderzoek is belangrijk maar heeft zijn beperkingen. Het is moeilijk om uitspraak te doen over de prevalentie van misbruik in het verleden omdat dit alleen inzicht biedt in het kader van gedane meldingen:

- wat niet gemeld is, is niet bekend;
- door het feit dat veel slachtoffers destijds niet geloofd of gestraft werden, is er sprake van weinig geregistreerde gevallen van geweld;
- veel archieven zijn geschoond.

4.4 Verantwoordelijkheid vatten in de context van historisch geweld en misbruik is geen evidente aangelegenheid

Het vatten van de verantwoordelijkheid in dossiers rond historisch geweld en misbruik kan benaderd worden vanuit volgende vragen⁸:

- in welke mate waren meldingen gekend bij leidinggevenden, inspectie, koepels, beroepsverenigingen, ...?
- wat was de reactie van de verantwoordelijke instanties en organisaties ?
- is er adequaat omgesprongen met signalen? werd daaraan gevolg gegeven ? indien niet, waar heeft dit mee te maken?
- zijn er aanwijzingen van een gerichte structurele negatie van de problematiek? werd actief meegewerkt aan het beveiligen van de daders van slachtoffers?
- is er sprake van een algemeen fenomeen of moeten man en paard genoemd worden?

In de beleidsaanbeveling 5 van het rapport wordt hier verder op ingegaan.

In Nederland en in Ierland vinden we voorbeelden van een dergelijke benadering.

De commissie Deetman in Nederland heeft onderzocht hoe kerkelijke en religieuze bestuurders in de Nederlandse kerkprovincie hun verantwoordelijkheid en bevoegdheden gestalte gaven tussen 1945 en nu. Daarbij is, in het licht van het beeld van de vermeende doofpotcultuur, gekeken naar de mate waarin seksueel misbruik werd onderkend binnen de Kerk. De Onderzoekscommissie heeft een selectie gemaakt van zeven bisdommen en zestien ordes en congregaties.

De belangrijkste conclusies zijn:

- de omvang van seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk in de periode 1945 tot 2010 is procentueel betrekkelijk gering maar in absolute aantallen gaat het om een serieus probleem. Enige tienduizenden minderjarigen hebben te maken gehad met lichte, ernstige of zeer ernstige vormen van grensoverschrijdend seksueel gedrag. Vaak gaan slachtoffers decennia lang gebukt onder misbruikervaringen en hebben ze daarvoor weinig gehoor gevonden.
- van onwetendheid van bisschoppen en andere kerkelijk bestuurders over de problematiek van seksueel misbruik was geen sprake. Wel is naar het oordeel van de Onderzoekscommissie in veel gevallen onvoldoende adequaat opgetreden en is te weinig aandacht besteed aan slachtoffers.

⁸ Bron : Eindrapport Commissie Adriaenssens, p.132

De commissie Samson in Nederland deed een gelijkaardig onderzoek naar seksueel misbruik in de jeugdzorg.

In Ierland is momenteel een gelijkaardige onderzoekscommissie werkzaam in het kader van een "Historical Institutional Abuse Inquiry". De focus daarbij is fysiek, psychisch en seksueel geweld op minderjarigen in een institutionele context.

4.5 Ervaringen met onderzoeks- en waarheidscommissies in binnen- en buitenland

Het experten-panel acht het belangrijk om een onafhankelijk forum te creëren, waar slachtoffers kunnen getuigen over historisch geweld en misbruik.

In dit kader werd het concept van de onderzoekscommissie en waarheidscommissie in binnen- en buitenland besproken.

Het eindrapport van de Commissie Adriaenssens (p. 133) stelt dat het concept van de *waarheidscommissie* werd ontwikkeld voor situaties waar :

- er veel slachtoffers waren van criminele feiten;
- het duidelijk was dat veel daders zouden ontsnappen omwille van verjaring of omdat bewijsvoering moeilijk zou zijn op basis van individuele verhalen;
- het over grote aantallen daders die de capaciteit van justitie overschrijden, wat betekent dat men jarenlange procedures tegemoet gaat zonder dat slachtoffers erkenning noch recht krijgen (de methodiek sluit een gerechtelijk optreden niet uit).

Het eindrapport vermeldt internationaal onderzoek dat erop wijst dat de waarheidscommissie als methode om recht te zoeken na criminele feiten, een eerlijke, moreel correcte en effectieve manier van herstel is, maar wijst ook op een aantal negatieve ervaringen.

Het experten-panel refereert in dit verband ook aan de *waarheidscommissies* in Canada en Australië. Zo zijn in Canada meer dan een eeuw lang kinderen van aboriginals gedwongen ondergebracht in kerkelijke internaten en er op diverse manieren misbruikt.

Een waarheidscommissie (www.trc.ca) zoekt nu uit hoe het genezingsproces van de overlevenden, van de indianengemeenschap en, in feite, van de hele Canadese gemeenschap na al die jaren best kan verlopen. In Australië werden kinderen van aboriginals in instellingen geplaatst en geconfronteerd met misbruik (zie rapport, '*Bringing them home*' op www.humanrights.gov.au).

Het dichtst bij de Vlaamse problematiek aanleunend, is het relaas van grensoverschrijdend gedrag in de Ierse Magdalena kloosters. De Ierse regering heeft formeel haar excuses aan de slachtoffers aangeboden. Informatie is te vinden op de website van de Ierse overheid. (www.justice.ie/en/JELR/Pages/MagdalenRpt2013). In dit kader kan ook verwezen worden naar de aanpak van de Ierse regering inzake historisch misbruik van minderjarigen (<http://www.hiainquiry.org/> : the historical institutional inquiry).

In eigen land stelde de commissie Adriaenssens in haar eindrapport dat zij zich, voor haar werking steunde op de kennis van het principe van de waarheids- en verzoeningscommissie

Het experten-panel wijst erop dat de commissie Samson en de commissie Deetman in Nederland onderzoeksgericht waren en geen "waarheidscommissies".

Het experten-panel acht het in elk geval niet wenselijk om in de naamgeving van een initiatief te spreken van een waarheidscommissie of een onderzoekscommissie. Zij stelt voor om een *forum voor erkenning, heling en herstel* op te richten.

Het geweld en misbruik dat aan de orde is, vraagt volgens het experten-panel om maatregelen die de verhoudingen regelen tussen slachtoffer, instelling en overheid. Binnen deze driehoek hebben overheidsbeslissingen gevolgen voor de verhouding tussen slachtoffer en instelling, tussen slachtoffer en overheid (departement justitie en magistratuur) en tussen instelling/hulpverlener en overheid. Voor elk van deze drie relatietypes is voorafgaand overleg nodig om de gevoeligheden en de ethische en professionele grenzen in kaart te brengen.

Een waarheidscommissie, net zoals een parlementaire onderzoekscommissie, heeft een finaliteit die niet aansluit bij de voorliggende problematiek. Het voorgestelde forum, zo meent het experten-panel, kan dat wel doen.

HOOFDSTUK IV BELEIDSAANBEVELINGEN

Inleiding

De centrale vragen aan het experten-panel waren :

- *welke aanpak, zowel individueel als globaal, draagt maximaal bij tot de erkenning en verwerking van het leed dat slachtoffers van “historisch” geweld of misbruik hebben ervaren ?*
- *wat kan vandaag en in de toekomst gedaan worden om dergelijke situaties te vermijden?*

Op basis van de in hoofdstuk 3 geformuleerde tussentijdse overwegingen kwam het experten-panel tot een palet van unaniem gedragen beleidsaanbevelingen in het kader van de aanpak van historisch en actueel geweld op kinderen en jongeren.

Met de beleidsaanbevelingen in het kader van historisch geweld reikt het experten-panel een basiskader aan om, vanuit een emancipatorische benadering van slachtoffers, een afgestemd optreden van de overheid, de voorzieningen in kwestie, de wetenschap en de betrokken sectorale verantwoordelijken vorm te geven. Deze beleidsaanbevelingen vragen nog een nadere operationele uitwerking.

In het kader van actueel geweld op minderjarigen werden beleidsaanbevelingen geformuleerd die verder richting geven aan de reeds ondernomen beleidsacties, zoals geduid in hoofdstuk 1 van dit rapport. Het experten-panel acht het aangewezen dat in dit verband afgestemd wordt met de beleidsaanbevelingen van de stuurgroep van het experimenteel projectteam “misbruik in gezagsrelaties”.

1. Aanbevelingen in het kader van de aanpak van historisch geweld op kinderen en jongeren

Vooraleer in te zoomen op de verschillende voorgestelde beleidsaanbevelingen formuleert het experten-panel onderstaande aandachtspunten.

- Slachtoffers moeten scrupuleus gerespecteerd worden in hun vrijheid om zelf de beste weg te bepalen die kan bijdragen tot hun herstel. Het aanbod dat ze daarbij krijgen, moet breed zijn en zowel ontmoeting, hulpverlening, erkenning als juridische mogelijkheden inhouden.
- Slachtoffers van historisch misbruik zijn geen homogene groep.
- Er moet rekening gehouden worden met het feit dat sommige mensen radicaal weigeren om slachtoffer genoemd te worden; zij geven de voorkeur aan ‘overlever’ als label. Dat klinkt minder hulpbehoevend, meer op de toekomst dan op het verleden gericht. In elk geval impliceert het zich bekend maken als slachtoffer heel wat:
 - o je moet wat je is aangedaan een passende naam kunnen geven (‘naming’);
 - o je moet de dader kunnen aanwijzen (‘blaming’)
 - o en weten hoe je genoegdoening kan krijgen (‘claiming’).

- Een trauma kan ook zo diep zitten dat mensen niet langer geloven in een of andere vorm van erkenning; het maakt hen passief en zij zullen met hun pijn in de schaduw blijven staan : onbekend, tenzij voor wie hen nabij is.

Het uitgangspunt is dat slachtoffers op individueel en maatschappelijk niveau aanspraak moeten kunnen maken op initiatieven die bijdragen tot **erkenning, heling en herstel**.

Erkenning, heling en herstel zijn in deze context voor het experten-panel onderscheiden, maar geen te scheiden deelaspecten van datgene waar slachtoffers nood aan hebben.

Erkenning is voor het experten-panel het meest centrale spoor, omdat het vanuit slachtofferperspectief vanuit verschillende invalshoeken soelaas kan bieden:

- het werkelijk 'begrijpen' en dit ook tonen vanuit een openbaar of gezagsvol forum van het aangedane individuele en familiale leed en de gemiste kansen in het verdere leven van de slachtoffers;
- het uitdrukkelijk en officieel bevestigen door betrokken instanties en overheden van de waarheid van getuigenissen. Dit kan ook een helend effect hebben op slachtoffers en hun omgeving;
- de erkenning dat de feiten van verschillende ernst waren en dat dezelfde feiten niet op elk persoon hetzelfde effect hebben gehad. Dit kan het inzicht en de empathie bij het grote publiek vergroten;
- duidelijk maken welk inzicht er is verworven in de structurele oorzaken en verantwoordelijkheden;
- het, indien gewenst, verdere informatie verstrekken - na opzoekingswerk - over de context van de feiten en de persoon van de geweldpleger;
- het aanbieden van verontschuldigingen en het aanvaarden ervan.

Heling is het proces waar men doorgaat om het eigen leed te begrijpen, te plaatsen en te verzachten en via het welke men ervaart tot 'zijn recht te komen' binnen een bepaalde sociale context. Heling is belangrijk maar niet evident.

Herstel kan sommige slachtoffers afschrikken en wordt best genuanceerd aangebracht naar een breed publiek. Herstel is een nooit eindigend proces dat in de handen ligt en moet liggen van het slachtoffer. Herstel kan uitmonden in verzoening. Verzoening houdt niet in dat wie geleden heeft moet vergeten wat er gebeurd is; er blijft zelfs plaats voor woede. Belangrijk is om de omstandigheden te creëren waarin verzoening mogelijk wordt via het werken op een niet polariserende of dramatiserende manier.

Het experten-panel denkt dat onderstaande vijf aanbevelingen samen een bijdrage kunnen leveren tot de erkenning, heling en het herstel van slachtoffers van historisch geweld en misbruik .

Aanbeveling 1 heeft betrekking op de publieke erkenning van slachtoffers. Aanbeveling 2 zoomt in op de individuele noden van slachtoffers. Aanbeveling 3 gaat in op de hulp- en dienstverlening aan slachtoffers die daar nood aan hebben. Aanbeveling 4 sluit daarbij aan en gaat in op het belang van een mogelijke aangifte bij de politie of het parket. Aanbeveling 5 tenslotte benadrukt het belang van wetenschappelijk onderzoek m.b.t. de problematiek van historisch geweld en misbruik en m.b.t. de mechanismen die dit mogelijk maakten.

Aanbeveling 1

Het experten-panel adviseert, in samenspraak met belangenverenigingen van slachtoffers, diverse **acties** aan om **publieke erkenning te geven** (die ook aspecten van heling en herstel in zich dragen) **aan het leed van slachtoffers van historisch geweld en misbruik**.

Het kan daarbij gaan om volgende acties (op het niveau van instituties en de overheid) :

- een *open brief* aan de slachtoffers met excuses /een public statement door de betrokken (gekende) voorzieningen, koepelverenigingen en overheden;
- een *vermelding* voorzien op de website van betrokken scholen / internaten / jeugdhulpvoorzieningen van de vroegere problemen (eventueel in samenspraak met slachtoffers), aangevuld met een duiding van de huidige pedagogische visie, de concrete stappen in het (geplande) preventief beleid, de interne meldkanalen en controlesystemen die in de instelling aanwezig zijn, een welkombeleid door voorzieningen voor iedereen die een klacht heeft of zijn verhaal kwijt wil;
- een *motie van het Vlaams Parlement* (cfr. motie lers Parlement in het kader van de "Magdalena files") : een belangrijke piste voor slachtoffers die niet bereikt worden of die zich niet kunnen of willen "outen" als slachtoffer;
- het organiseren van een permanente *tentoonstelling* (het Ghislain-museum lijkt hiervoor een geschikte plaats); kunst is vaak een ideaal medium om leed tot uitdrukking te brengen en het biedt de mogelijkheid tot het bereiken voor een breed publiek (zowel daders als slachtoffers);
- een schrijver een *boek* laten schrijven *met getuigenissen* waarin de machteloosheid waarin slachtoffers zich bevonden wordt geduid, waarin de stilte waartoe de slachtoffers werden veroordeeld en de kwetsuren in hun persoonlijke ontplooiing aan bod komen; methodisch kan er bvb. voor gekozen worden dat jongeren oudere mensen interviewen over hun leed.
- een *ritueel moment / event van publieke beleving organiseren*, niet alleen gericht op slachtoffers maar ook op de ruimere samenleving (mogelijkheid om waarheid en erkenning te delen).

Aanbeveling 2

Het experten-panel acht het aangewezen een **onafhankelijke raad op te richten** waar **individuele slachtoffers** terecht kunnen die daar nood aan hebben.

De functies van de raad zijn:

- slachtoffers op verhaal laten komen via een persoonlijk, individueel gesprek;
- slachtoffers in contact brengen met lotgenoten;
- slachtoffers de mogelijkheid bieden tot ontmoeting met personen en instanties waar het geweld plaatsvond;
- op vraag van slachtoffers bemiddelen met instituties waar historisch geweld zich manifesteerde;
- slachtoffers informeren en ondersteunen in de weg naar hulpverlening;
- slachtoffers informeren en ondersteunen in de weg naar justitie

De raad moet over de nodige middelen beschikken om op een kwaliteitsvolle manier te kunnen functioneren.

De wens tot contact met lotgenoten werd opvallend veel geuit door slachtoffers die op verhaal kwamen bij 1712. Deze wens kwam ook sterk naar voor uit de gesprekken met belangenverenigingen van slachtoffers. In dit verband stelde de Commissie Adriaenssens in haar eindrapport het als een gemis te hebben ervaren dat er in ons land geen onafhankelijke slachtofferbeweging bestaat. Dit wordt gezien als een ontbrekende schakel in de dialoog tussen de betrokken partijen. De nood aan contact met lotgenoten werd ook opvallend veel aangekruist in de formulieren die slachtoffers invulden in het contact met de Commissie Adriaenssens.

Aanbeveling 3

Het experten-panel acht het belangrijk om te voorzien in een voldoende en deskundig aanbod aan **hulp- en dienstverlening**, aan **ondersteunings- en begeleidingstrajecten voor slachtoffers** die daar nood aan hebben.

Er moeten afspraken gemaakt worden met in eerste instantie het bestaande en reguliere aanbod aan hulp- en dienstverlening zodat het forum, voor wie dat wil en daar nood aan heeft, gericht kan doorverwijzen. Een dergelijke doorverwijzing moet effectief opgenomen kunnen worden. In het andere geval herhaalt zich het patroon van afwijzing en dat moet koste wat het kost vermeden worden voor de slachtoffers van historisch geweld en misbruik.

Aanbeveling 4

Het experten-panel acht het belangrijk dat slachtoffers erop gewezen worden dat zij steeds de mogelijkheid hebben **aangifte** te doen van feiten **bij de politie of het parket**, zelfs indien zij vermoeden dat de feiten verjaard zijn.

Slachtoffers van historisch geweld en misbruik dienen te worden geïnformeerd over de verjaringstermijn van zedenmisdriven en van psychische en fysieke mishandeling (zoals besproken in hoofdstuk 3 van dit rapport; zie ook aanbeveling 2).

Zelfs indien feiten verjaard zijn, moeten slachtoffers de mogelijkheid krijgen om een aangifte te doen bij de politie of het parket. Deze piste biedt het voordeel voor het slachtoffer dat de pleger gehoord wordt over feiten die vroeger plaatsvonden. Het biedt de mogelijkheid om uitleg te krijgen en verontschuldiging van de pleger. Hierbij is er wel een risico op bijkomende traumatisering mogelijk in geval van ontkenning door de pleger. Het voordeel van deze optie voor het slachtoffer is dat de dader in ieder geval zal beseffen dat, niettegenstaande het tijdsverloop, de feiten door het slachtoffer nog steeds niet verwerkt zijn en dat de overheid (in casus de politie en het parket) nog interesse heeft voor deze "historische" feiten.

Aanbeveling 5

*Het experten-panel acht het belangrijk werk te maken van een beperkt, gericht en casus-gelieerd exemplarisch **onderzoek** m.b.t. de prevalentie en incidentie van historisch geweld op kinderen en jongeren en m.b.t. de mechanismen die deze problematiek mogelijk maakten*

Het experten-panel adviseert om op basis van een beperkte onderzoeksopdracht een reconstructie te maken van *wat* er is gebeurd (opvoedingscontext / justitieel optreden) en *hoe dat* mogelijk is geweest (duiden van de betrokkenheid van opvoeders, directies en inrichtende machten én de reactie van de verantwoordelijke instanties en overheden op deze signalen).

Dat kan via een aangepaste methodiek van slachtofferenquêtes (waarbij men niet afhankelijk is van melders). Het experten-panel adviseert met name om, in samenspraak met 1712-medewerkers, een beperkt kwalitatief onderzoek te laten uitvoeren naar de slachtofferervaringen en –noden van mensen die contact namen met 1712 en naar de opvolging die daaraan werd gegeven.

Het experten-panel adviseert om bij case-onderzoek voldoende omzichtig om te gaan met informatie (privacy en bescherming van de betrokkenen).

Het experten-panel adviseert ook uit te gaan van het terminologisch kader en de tijdsafbakening, zoals uitgewerkt in hoofdstuk 3 van dit rapport.

Wat de bestuurlijke verantwoordelijkheid betreft van organisaties en overheden, adviseert het experten-panel om geen grootschalig onderzoek te organiseren. De meerwaarde daarvan is te beperkt. We kennen ondertussen de grote lijnen van wat gebeurd is. Het panel adviseert eerder te focussen op de mechanismen die gespeeld hebben. Dat heeft ook toekomstgericht meer betekenis en effect (hoe voortaan te vermijden? ...).

Aan universiteiten wordt gevraagd blijvende aandacht te hebben voor deze problematiek in hun onderzoeksvoorstellen.

2. Aanbevelingen in het kader van de aanpak van actueel geweld op kinderen en jongeren

Het experten-panel formuleert onderstaande beleidsaanbevelingen in het kader van de aanpak van actueel geweld op kinderen en jongeren.

Aanbeveling 1

Het experten-panel adviseert om **de lopende en geplande beleidsacties, zoals opgenomen in hoofdstuk 1 verder te zetten.**

Daarop voortbouwend formuleert het panel volgende aanbevelingen:

Aanbeveling 2

Het experten-panel acht het essentieel dat modaliteiten worden gecreëerd om op tweejaarlijkse basis te kunnen **rapporteren over de prevalentie en incidentie van actueel geweld op kinderen in diverse contexten** (cfr. verderzetten van het onderzoek dat door het Kinderrechtencommissariaat werd opgestart - rapport "Geweld, gemeld en geteld").

De behoeften en belangen van kinderen en jongeren dienen daarbij als vertrekpunt te worden genomen. Voorts dienen parameters te worden ontwikkeld voor de monitoring van geweld op minderjarigen.

Aanbeveling 3

a) Ondersteun kinderen en jongeren

- In het **schoolcurriculum** dient meer aandacht te worden besteed aan de problematiek van geweld. Kinderen en jongeren moeten leren voor zichzelf opkomen. Ze moeten hulp krijgen bij het doorvertellen en leren hoe te reageren nadat ze met geweld te maken kregen. Dit kan door ze te informeren over wat leeftijdsgenoten en volwassenen wel en niet mogen doen en over wie ze in vertrouwen kunnen nemen in de school en vrijetijdscontext.
- Er dient te worden **voorzien in laagdrempelige aanspreekpunten integriteit** voor kinderen in scholen, in de hulpverlening en in de vrije tijd.
- Om de **rechtsbescherming van minderjarigen** binnen de jeugdzorg te verhogen, is het belangrijk dat minderjarigen zelf voor hun rechten kunnen opkomen. In dat opzicht is het essentieel om in jeugdinstellingen werk te maken van een transparant **klachtrecht**. Dit klachtrecht krijgt best vorm via een formele procedure, zonder daarom de toegankelijkheid voor jongeren uit het oog te verliezen. Dit veronderstelt onder meer aandacht voor vormingsprocessen waarbij men jongeren leert voor zichzelf op te komen.

b) Ondersteun professionals

Er dient te worden geïnvesteerd in opleiding en permanente vorming m.b.t. **ethische ruimte en verantwoordelijkheid in het omgaan met verontrustende situaties in diverse contexten.**

Dit impliceert dat :

- slachtoffers ernstig worden genomen als competente personen en dat ;
- hiërarchisch oversten zich niet laten leiden door de verdediging van de eigen medewerker maar wel door het doen respecteren van de ethische norm.

Aanbeveling 4

Zorg algemeen voor aangepaste infrastructuur en voldoende logistieke ondersteuning

Instellingen voor kinderen en jongeren kampen vaak met een gebrekkige infrastructuur. Dit heeft onder meer een impact op de organisatie van de leefgroepen, de beschikbare slaap- en sanitaire ruimte, en de organisatie van het toezicht op de gebouwen (overdag en 's nachts). Het is duidelijk dat deze elementen een cruciale rol spelen in het kunnen verzekeren van een veilige omgeving voor alle kinderen en jongeren in de instelling. Het is dan ook een belangrijke opdracht van de verantwoordelijke overheden om in een kwaliteitsvolle infrastructuur voor de jeugdzorg in Vlaanderen te voorzien.

Nawoord

Bij misbruik blijven we vaak uitgaan van feiten die gebeuren hetzij door gezinsleden, hetzij door onbekenden. Naarmate meer mensen het woord nemen over hun kindervaringen, wordt het duidelijker dat onderschat wordt hoe vaak steunfiguren in jeugd- en onderwijsinstellingen zich grensoverschrijdend gedroegen. Daarvan maakt dit rapport melding en presenteert het een analyse, waarmee Vlaanderen zich inschrijft in een kleine groep landen die in de voorbije jaren ieder maatschappelijk signaal oppikken om helderheid te verschaffen en mee te werken aan een ondubbelzinnige keuze voor waarheid en erkenning.

Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de betekenis van de term 'historisch' in dit rapport. Het verduidelijkt dat het niet om actuele feiten gaat, het gaat om getuigenissen over wat voor 1990 gebeurde. De term 'historisch' heeft dus zeker geen verzachtende betekenis, alsof 'vroeger' door een ander tijds kader en opvoedingscontext de ernst van wat gebeurde neutraliseert. De term wil evenmin zeggen dat het lijden beperkt was tot een bepaalde levensfase, dat het om 'oude verhalen' gaat van volwassenen over hun kindertijd die soms al veraf ligt. Er zijn meerdere redenen waarom getuigen pas jaren later hun verhaal doen. Vele slachtoffers hebben wat ze meemaakten diep in zich begraven, omdat het te pijnlijk was het zich te herinneren. Het gaat telkens om situaties waarbij de minderjarige niet kon ontkomen aan wie zich grensoverschrijdend gedroeg. Of de pleger nu een leerkracht is, een leidinggevende uit de jeugdbeweging, een trainer of toezichter, telkens gaat het om mensen waarvan de jongere afhankelijk is. Om je te verzetten tegen grensoverschrijding, om je stem te verheffen moet je een 'ik' zijn, een lichaam en een geest waar je controle over hebt. Jongeren zitten net in een positie waar zowel hun ontwikkeling als hun afhankelijkheid bepaalt dat het om een kwetsbare fase gaat. Iedere getuige die zich bij 1712 geuit heeft in de fase van de opbouw van dit rapport, heeft het over de verwarring die de angst en de schaamte voor de feiten teweeg bracht. Het mensen vervreemdt van zichzelf. Pas als slachtoffers verhalen ontmoeten in de media, er over lezen, of een betrokken en veilige zorgverlener ontmoeten die het onderwerp niet ontwijkt, dan pas kan de schaamte erkend worden. De gevangenis verlaten waarin ze ingesloten zaten is een moeilijke stap. Voor iedere overlever van grensoverschrijdend gedrag is dit rapport daarom een belangrijk teken van de overheid, dat men een hand wil reiken aan ieder die pijnlijke ervaringen had en men actief wil meewerken aan het doorbreken van het isolement.

Het rapport is niet louter een erkenning van een verleden. Vele getuigen brengen hun verhaal omdat ze willen bijdragen aan de bescherming van kinderen en jongeren vandaag. Hoe kunnen we bewaken dat er binnen twintig jaar geen nieuwe rapporten nodig zullen zijn over deze tijd? Dat is de collectieve verantwoordelijkheid. Betere kennis hoe plegers te werk gingen binnen instellingen, groepen en scholen helpt een beleid te ontwikkelen dat veiligheid realiseert. De getuigenissen waarschuwen dat plegers gericht te werk gaan, rekening houdend met de context, en er nooit vanuit gegaan mag worden dat er volledige veiligheid bereikt wordt. En dus moet vroegdetectie alle kansen krijgen, moeten jongeren omringd worden door meerdere beschermende schillen die elk verantwoordelijk genoemd worden om signalen op te merken en correct te hanteren. De feiten in dit rapport gebeurden in tijden waar al heel wat bestond: PMS, jeugdbescherming, onderwijsinspectie, kinderartsen. Hoe komt het dat zij geen alarm sloegen? Dat in alle landen opgemerkt wordt dat er wel zorg was maar niet steeds de veiligheid, wil zeggen dat getroffen jongeren ook slachtoffer waren van deze, niet-ziende volwassenen. Niet zorgende zorgenden. Dit rapport legt bloot dat dit niet getolereerd mag worden. Nu de inspanning doen om waardig een plaats en erkenning te geven aan slachtoffers van toen, is een krachtig signaal aan ieder die vandaag een verantwoordelijkheid heeft naar jongeren, dat er geen tolerantie kan zijn.

En dus sluit dit rapport met een oproep aan iedere burger. Samen hebben we de kracht om misbruik en geweld stop te zetten. Dat start bij alerte waakzaamheid van ieder, en de bereidheid om bezorgdheid te melden.

Peter Adriaenssens